

A CSILLAGÖSVÉNY WALDORF ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETI INTÉZMÉNY PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

TARTALOM:

- I. Az iskola rövid bemutatása
  - II. A Waldorf-pedagógia alapján működő intézmények Waldorf-kerettanterve, mint a nevelés-oktatás tartalmi kérdéseire vonatkozó egyedi megoldás, illetve mint az intézmény nevelési programjának és helyi tantervének alapdokumentuma
  - III. Az intézmény helyi megoldásai a kerettanterv által kijelölt keretek között
  - IV. A pedagógiai program egyéb olyan részei, melyeket a Waldorf-kerettanterv nem szabályoz, illetve amelyeket az intézmény fontosnak tart kiemelni, kiegészíteni
  - V. Záradék a módosított pedagógiai program elfogadásáról
-

I. **AZ ISKOLA RÖVID BEMUTATÁSA**

Iskolánk 8 osztályos általános iskola és alapfokú művészeti intézmény, egyben egyik anyaintézménye a külön fenntartóval működő, de iskolánkhöz számtalan szálon kapcsolódó Szabad Waldorf Gimnáziumnak, amelyre szerves folytatásaként tekint. Ugyanúgy szoros együttműködésre törekszik a Katicabogár Waldorf Óvodával.

Történetünk

Budaörsön, 1991 őszén, az egyik állami általános iskolában – Nelke van der Sloot holland alapító-tanácsadó tanárnő támogatásával – elsőtől ötödikig egyszerre öt osztály kezdte el a Waldorf-pedagógia módszereit alkalmazni munkájában.

Wittinghoff Tamás, Budaörs város polgármestere és az Önkormányzati Testület Művelődési Csoportja, Bordás István főtanácsos vezetésével, kezdettől fogva nagy figyelemmel és várakozással tekintett a Waldorf-kezdeménnyezésre. Elismeréssel nyugtázták a Szülői Kör együttműködését a 2. sz. Általános Iskolával (ma Herman Ottó Ált. Isk.) a termék felújításában és rendszeres gondozásában. Önkormányzati támogatásként 1993-ban a kertművelés-oktatás céljára egy 300 négyszögöles öreg gyümölcsöst adtak a Rubicon Waldorfpedagógiai Alapítvány kezelésébe.

Az alapítványt a szülők, a tanárok és az Autóker Omicron Számítástechnikai Kft. hozta létre 1992-ben. Akkori célja a speciális tanszerek, anyagok finanszírozása volt.

Az állami iskola keretei azonban egyre szűkösebbé váltak ahhoz, hogy a Waldorf-pedagógiát súlyos kompromisszumok felvállalása nélkül folytatni lehessen. Alapítványi iskolát kellett létrehozni, amelyet a Rubicon Waldorfpedagógiai Alapítvány alapított és tart fenn 1994 óta.

A Budaörsi Waldorf Rubicon Általános Iskolában 1997-ben végzett az első nyolcadik osztály.

Az iskola 1995 ősztől egy bérelt irodaépületben üzemelt, sok-sok nehézséggel küszködve. A közoktatási megállapodás révén az iskola rendszeres állami juttatásban részesült. Legfőbb támogatónk 2004-ig

Budaörs Város Önkormányzata volt. Amikor azonban Budapestre, Budaörs közvetlen szomszédságába költöztünk, az addig működő támogatás megszűnt. Jelenleg a budaörsi repülőtérrel szemben a volt Vasvári Pál laktanya (ma ipari park) egyik épületét béreljük.

A fenntartással és a pedagógiához tartozó speciális feladatokkal járó költségek fedezésére szülői támogatást is igénybe kell vennünk, de fontos alapelv, hogy anyagi okok miatt senki nem maradhat ki az iskolából. A szülők egyéni vállalásairól megállapodást köt az iskola, amelyben – az anyagi támogatás mellett – iskola körüli munkák is szerepelnek. A szülők vállalják, hogy az iskolával közösen, a Waldorf-pedagógia elveivel egyezően nevelik gyermekeiket, és folyamatosan kapcsolatot tartanak az osztálytanítóval. Részt vesznek a Waldorf-pedagógiai előadásokon, és a Szülői Kör működése révén meghatározó elemei iskolánk életének.

Bár egyelőre csak bérelt épülettel rendelkezünk, mely nem túl ideális iskolának, azt az elmúlt évek során a szülői kör segítségével folyamatosan bővítettük, a földszinten létrejöttek a napközis termek, majd fokozatosan beépült a második emelet euritmiateremmel, könyvtárral, osztálytermekkel, fejlesztő termekkel és mosdókkal. Mára az iskola és a kapcsolódó intézmények az épület mindhárom szintjét belakták. A földszinten a kezdetektől helyet kapott egy – más fenntartó irányítása alatt működő – Waldorf-óvoda, a 2017 decemberében útjára indult Szabad Waldorf Gimnázium – amelynek a mi iskolánk az egyik anyaintézménye – úttörő első osztálya és tanári kollégiuma pedig a második emelet pár termében kezdte meg a működését.

Az osztályok létszáma 2004 óta megduplázódott, a gyereklétszám pedig mára majdnem megháromszorozódott: 87 gyermekkel kezdtünk a jelenlegi helyünkön, és mára a tanulói létszám közel 250 főre duzzadt. Ennyi gyerekre már kicsi az épület, a tornaszoba, az ebédlő már régóta nem szolgálja ki a megnövekedett helyigényt, s nagyon hiányzik egy megfelelő méretű színházterem is. Ezért köteleztük el magunkat a hozzánk kapcsolódó Waldorf-intézményekkel együtt a közös költözés gondolata mellett.

II. **A WALDORF-PEDAGÓGIA ALAPJÁN MŰKÖDŐ INTÉZMÉNYEK WALDORF-KERETTANTERVE, MINT A NEVELÉS-OKTATÁS TARTALMI KÉRDÉSEIRE VONATKOZÓ EGYEDI MEGOLDÁS, ILLETVE MINT AZ INTÉZMÉNY NEVELÉSI PROGRAMJÁNAK ÉS HELYI TANTERVÉNEK ALAPDOKUMENTUMA**

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020 a dokumentum mellékletét képezi.

III. **AZ INTÉZMÉNY HELYI MEGOLDÁSAI A KERETTANTERV ÁLTAL KIJELÖLT KERETEK KÖZÖTT**

1. A tanterv egészére vonatkozó általános szempontok

Művészetek szerepe és megjelenése

Iskolánk kiemelt hangsúlyt fordít a művészetek tanítására. A művészeti tevékenységek szakórai keretben, ill. a főoktatásba, adott esetben projekthetekbe integrálva jelenik meg. Elkötelezettek vagyunk az intellektuális terhelés csökkentésében, amelynek eszköze a jogszabály előírta óraszám-maximalizálás mellett a művészeti tevékenységek arányának növelése a szabadon felhasználható órakeret lehetőségein belül.

A tananyag művészi feldolgozása során a gyerekek a tanulnivalót nemcsak gondolati szinten rögzítik, hanem a művészi megélés révén érzelmileg is kapcsolódnak hozzá, a művészi megjelenítés által pedig cselekvő módon megformálják azt az adott művészeti ág eszköztárának a segítségével.

Mindez visszahat a gondolkodásukra, és az elméletben elsajátított tudásanyag mélyebb és sokoldalúbb

átgondolására készíti őket.

A művészi tevékenységek gyakorlása emellett frissítően hat, az érzélemvilág aktiválása és a tevékeny részvétel motivációs tényező. Nem plusz terhet jelent a tanulási folyamatban, hanem az emberi lény képességeinek komplex fejlődését szolgálja.

A művészetek megjelenésének tanítási formáit az egyes szaktárgyaknál részletezzük.

Ünnepeink

Iskolánk éves rendjét a nemzeti ünnepek, az év fordulópontjai és a keresztény ünnepkör ünnepei határozzák meg. Ehhez kapcsolódnak évente kétszer, ősszel és tavasszal tartott évszakünnepeink, melyeken az összes osztály, az összes gyermek összegyűlik, hogy a megelőző időszakban (epochában) végzett szakórai, illetve főoktatásbéli munkájukba betekintést adjanak az iskolatársaiknak és tanáraiknak. Így az alsóbb évfolyamok előre képet kapnak abból, hová érkeznek el majd pár év múlva; a nagyobb évfolyamok pedig láthatják, ahogy az utánuk következők is az övékhez hasonló utat járnak be. Az évszakünnep másik jelentősége, hogy az iskola teljes gyermekközösségét összehozza, közös élményt teremt, és az osztályközösségnél eggyel szélesebb, iskolai szintű közösséghez való tartozást erősíti.

Az évszakünnepek az iskola gyermekközösségének szólnak, délelőtt kerül megrendezésre. Ekkor nem előadásokat mutatnak meg egymásnak az osztályok, hanem az éppen zajló folyamatokból egy-egy kiemelt kis részt.

Minden osztály ezt a rövid kis bemutatóját vagy egyéb, tantárgyhoz kapcsolódó, a folyamatot lezáró kis előadását külön bemutathatja a saját szülői körének, az osztálytanító és a szaktanárok döntése alapján, egyénileg szervezett időpontban.

A drámanapok és zenei előadások az egész közösségnek szólnak, nagyobb lélegzetű előadások bemutatására adnak lehetőséget – a szülői közösség saját döntése alapján nézheti meg kinek-kinek a produkcióját.

A hivatalos nemzeti ünnepek mellett hagyományosa az alábbi ünnepeket tartjuk:

- Szent Mihály-nap
- Szent Márton-nap
- Advent (adventi kert, adventi bazár)
- Luca napja
- Karácsony (Pásztorjáték)
- Vízkereszt
- Farsang
- Húsvét
- Mennybemenetel
- Pünkösöd
- Szent János-nap

2. Az egyes szaktárgyakra vonatkozóan

Művészetoktatás

Formarajz

A formarajz tantárgy gyakorlása során a természetben és az emberi környezetben fellelhető formagesztusok mozgásminőségeit élék át a gyerekek, az egyszerűbbtől az egészen bonyolult formáig. A formákat a rajzolás megelőzően mozgásban is átélik. Így segítjük őket a formák megragadásához szükséges élő, belső képességek kialakításában. Ezt a képességet használják fel pl. az írás- és olvasástanulás során is. Segíthet a diszlexiás gyermekek térérzékelési problémáinak enyhítésében is. A megfelelő arányok

érzékelése és lerajzolása a matematikai képességeket erősíti. A formarajz az ötödik osztályban szabadkézi geometriaként olvad bele a geometrikus ábrázolásba.

Zene

A zenei elem az egész oktatást áthatja. Az órák felépítésénél is törekszünk egyfajta „zeneiségre”. A koncentráltabb és oldottabb részek váltakozása segít a figyelem fenntartásában, valamint megelőzi a fáradtság kialakulását.

A zenei tevékenység az énekléstől kezdve a hangszeres játékig szintén nagyon fontos szerepet játszik a tananyag feldolgozásában. Az éneklés kognitív képességekre gyakorolt fejlesztő hatására hívja fel a figyelmet Gerald Hüther neurobiológus professzor: „Csak az tudja a kognitív képességeit kibontakoztatni, akiben kialakul a megfelelő testéret. (...) Az egyik legcsodálatosabb testtanulási gyakorlat az éneklés. Eközben ugyanis a gyermek agyának olyan virtuóz módon kell a hangszalagokat modulálnia, hogy hajszálpontosan a megfelelő hang jöjjön ki. Ez a lehető legjobb finommotorikus gyakorlat és ugyanakkor ez a feltétele minden későbbi, nagyon differenciált gondolkodásmódnak is.” (Élet és Tudomány: 2009. 13. szám, Mi zajlik a gyerekek agyában, ha tévéznek?)

A közös zenélések során megtanul alkalmazkodni a többiekhez – ami a szociális kompetencia egyik feltétele.

Festés és rajzolás

A festés és rajzolás az első nyolc osztályban lényegében az összes tantárgyat végigkíséri, része az órai munkának, segíti az órák anyagának feldolgozását.

A festés során a gyermekeket először az alapszínek, majd a kevert színek lelki minőségeinek átélésére vezetjük rá. Alsóbb osztályokban a festésgyakorlatok inkább hangulatokat jelenítenek meg, majd később a színek találkozásából emelkednek ki a formák. A harmadik osztályban már megjelenik a színekből történő képalkotás, valamint a kevert színek tudatos előállítás. A teremtéstörténethez kapcsolódva a színekből kiemelve már konkrét formák megfestésére is sor kerül. Negyedik osztályban tovább folytatódnak a színharmónia gyakorlatok, és a különböző epochákhoz kapcsolódóan – mint a természetismeret (állattan), a honismeret vagy az északi mitológia – a figurális festészet is gyakorlattá válik. Ötödik osztályban a festésgyakorlatok már visszatükrözik a főoktatás különböző témáit. Ily módon lehetővé teszik a minőségi elmélyülést a főoktatás témáiban (földrajz, növénytan, történelem, irodalom). Ezek során lehetőség nyílik a színek finomabb árnyalatainak megkülönböztetésére is.

Hatodik osztálytól kezdve a 12. év lélektani változásait is figyelembe véve már az árny és a fény játékának tanulmányozása is megjelenik. Erre kiváló lehetőséget nyújtanak az ásványtan epochához kapcsolódó festésgyakorlatok. A főoktatás témájához kapcsolódóan továbbra is festenek pl. térképeket, megjelenítenek történelmi témákat, vagy a fizikához kapcsolódóan színtanulmányokat végeznek. Hetedik osztálytól újfajta festéstechnikákat is alkalmaznak, megtanulják a perspektivikus ábrázolás alapjait, továbbra is festenek a főoktatás témáihoz kapcsolódóan, mint pl. az új tantárgyként megjelenő kémia, biológia kapcsán, ill. folytatják a földrajz, történelem, irodalom, fizika tárgyakhoz kapcsolódó festés- és rajzgyakorlatokat. Nyolcadik osztályban tovább folytatódik az eddig tanultak alkalmazása, és a nyolcadikos éves munka keretében mintegy összegzik a nyolc év során elsajátított tudást és készségeket.

Dráma

A drámaművészet elemei már az első osztálytól megjelennek a tanítás mindennapos gyakorlatában. A főoktatás ritmikus részében a tanítót utánozva tanulják meg az egyes versek tartalmát és hangulatát megjeleníteni. Az egyes mesék eljátszása a közös drámajáték alapjait teremti meg. A nyelvórák keretében is hasonló módon történik a dramatikus elemek gyakorlása, az első osztálytól kezdve. Az első osztály végén már egy kisebb verses színdarab előadására is sor kerülhet. A magasabb osztályfokokon aztán egészen a nyolcadik osztályig bezáróan rendszeressé válik a tananyag dramatikus feldolgozása, valamint az évkör ünnepeinek dramatizált megélése. Az osztályok minden évben készülnek egy vagy több drámaelőadással,

mely előtt gyakran projekthétszerűen dolgozzák fel az előadás anyagát. Itt megvalósul az egyes művészeti ágak integrációja, ill. lehetőség nyílik a szaktanárok közötti szoros szakmai együttműködésre. A díszletkészítés során a rajz-, festés-, kézimunka- és kézművesség órán tanultakat alkalmazzák. A jelmez elkészítése szorosan kapcsolódik a kézimunka órák anyagához. A zenei részek, valamint az euritmia elemeinek beépítése is hozzátartozik az előadások kialakításához. A közös alkotás az osztályközösséget is formálja.

Kézművesség

Külön szakórai keretet kap a faragás. Az agyagozás, formázás közismereti tantárgyakhoz kapcsolódva, ill. a festésóra keretein belül jelenik meg. Az első három évben, amikor az osztálytanító azt megfelelőnek látja, a gyerekek elsősorban méhviaszból, de előfordul, hogy agyagból vagy gipszből is formáznak a főoktatáshoz, ill. az ünnepekhez kapcsolódóan. Negyedik osztálytól a gyerekek megismerkednek az agyag használatával. Az állattan órákhoz kapcsolódóan állatformákat készítenek gömbből kialakítva. Az agyagozás és formázás aztán rendszeresen visszatér az egyes tantárgyak tartalmainak elmélyítésében, mint pl. földrajz (domborzati formák, térképek), történelem (szobrok, híres épületek), biológia (csontok), fizika (fény-árnyék tanulmányok) stb. A kézműves foglalkozások ünnepekhez kapcsolódva, ill. a kézimunka órákon és a délutáni foglalkozásokon van jelen.

Szabadvallás

A szabad vallás témakörei az egész oktatást átszövik. A főoktatás végén mesélt történetek, az irodalmi, történelmi feldolgozások mind lehetőséget adnak az osztálytanító számára, hogy a gyermekek vallásos érzületét ápolja, ill. erkölcsi nevelésükről ily módon is gondoskodjon. De akár a reggeli beszélgető körökben is sor kerülhet olyan témákra, melyek a gyermekek szociális életében felmerülő kérdéseket, problémákat világítják meg erkölcsi szempontból. Az osztálytanító egy-egy konkrét osztályhelyzet erkölcsi vonatkozásait saját maga által kitalált történeteken keresztül világíthatja meg. Amennyiben lehetőség van szabadvallás-órák tartására, úgy a vallásórák keretében az vallástanár is erősíti ezt a folyamatot.

A Waldorf-iskolákban is dönthet a szülő arról, hogy kívánja-e gyermekét vallásoktatásban részesíteni. A Waldorf-pedagógia fontosnak tartja, hogy a tanuló vallásoktatásban részesüljön. A szabadvallás-oktatás a gyermek természetéből adódó spontán vallásosság lépésenkénti tudatosulásához nyújt támaszt.

A tanítás a Waldorf-pedagógia módszerei és embertani megfontolásai alapján történik, az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva, a tanterv részeként. Ugyanúgy, ahogy az emberiség fejlődésének kezdetekor a tudomány, a művészet és a vallás együtt, egymással összefonódva jelent meg, ma sem jut érvényre az ember továbbhaladásának lehetősége vallásos érzések és az ehhez fűződő akarat nélkül.

A részvétel fakultatív.

1–2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A természet és a környezet jelenségei, melyek a teremtett világ értelmét megérező tiszteletet és érdeklődést váltanak ki a gyermekből – a vallásórák és a szülői ház bizalmat sugárzó légköre biztonságot ad a tanulóknak érzésvilágának és akaratának: ezáltal elkerülhetővé válik Istenre vagy a Gondviselésre vonatkozó bizonyítás szükségessége.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat az évkör nagy ünnepeihez kapcsolva ápoljuk.

Éves óraszám: 36 óra

Előzetes tudás

A vallásos érzület, az áhítat és a csodálkozás, a tisztelet és az odaadás az iskoláskor előtti időszakban már

erőteljesen kifejlődhet egy egészséges lelkiületű családi és óvodai környezetben, amely pedagógiai tudatossággal teremt légkört a gyermek számára. Ezekre a magukkal hozott „erényekre” építjük fel a vallásoktatás kezdeteit, felekezeti színezet nélkül, egyformán, minden résztvevőre vonatkozóan.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az isteni, emberi és természeti világ szentsége iránti érzékenység és a világ jelenségei iránti tisztelet továbbápolása, illetve felébresztése meséken és a keresztény hitvilág legendáin át történik.

Követelmények – Ismeretek / fejlesztési követelmények

Mindegyik olyan mese, történet, amelyben közvetlenül szólal meg egy természeti jelenség: a felhő, a patak, az erdő, magában rejtje a teremtett világ szépsége és nagyszerűsége iránti hálaérzet elmélyítését. A szentek életéről szóló legendák a lélek megnevelésének, megtisztításának lehetőségére mutatnak példát. Az elhangzott mesék, történetek, legendák átélése és az ehhez kapcsolódó szabad megnyilatkozás szóban és rajzban.

Kapcsolódási pontok

A szabad vallás tantárgy az életkori sajátosságoknak megfelelő mesék, történetek és az ezekhez kapcsolódó beszélgetés, éneklés, megjelenítés, rajzolás és más képzőművészeti tevékenység által közvetlenül kapcsolódik az alsó tagozatos műveltségterületekhez.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Természetről szóló mesék

Legendák, történetek: Szent Mihály, Szent Márton, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez kapcsolódva

Jeles napok

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A természetben működő élet, a teremtett világ szépsége és annak teremtője iránti hálaérzet és tisztelet ápolása, illetve felébresztése az elhangzott mesék, legendák és azok megbeszélése során.

3–4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az embert Isten képmásaként állítjuk a gyermekek elé. A világra és önmagukra vonatkozó, a korosztályra jellemző kérdésekre, kételyekre reflektálva az Ószövetségből merített történetekkel növeljük biztonságérzetüket és hitüket. A történetek által mutatunk rá a test és a lélek mindig továbbfejlődő kapcsolataira a világgal és az embertársakkal.

A régi korok mítoszaiban, a legendákban átélhetjük a népek sorsát, kapcsolatukat égi és földi vezetőikkel, örömeiket, vesződéseiket, ünnepeiket, mindennapi életüket, szokásaikat és a közösségüket összetartó törvényeiket.

Éves óraszám 36 óra

Előzetes tudás

Szentek életéről szóló legendák és az évkör ünnepeihez kapcsolódó korábbi történetek

Tantárgyi fejlesztési célok

Átélik a fájdalom és az öröm megjelenését és annak fontosságát az emberi kapcsolatokban. A cél, hogy tudatosuljon bennük, hogy milyen módon okozhatjuk az egyiket és a másikat. Ezzel a szociális élet természetes gyökereit erősítjük. Az engedelmesség szerepe a világfejlődésben és az ember életében az Ószövetség példáin keresztül kerül a látószögükbe. Ezeknek a történeteknek a gondolat- és érzésköréből kiindulva alapozzuk meg a keresztény értékrendet: A tízparancsolat, a Dávidban élő kegyelem Saul iránt,

Dániel próféta hűsége Istenéhez, az irgalmas szamaritánus, a hit általi gyógyulások és más példák, melyek az említett reális folyamat részei a Bibliában.

Követelmények – Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Ótestamentum történetei, a kereszténység történetének előkészítése a héber nép sorsában megerősítik bennünk, hogy az ember az isteni világból a földre helyeztetett, a léleknek helyet adó, testet öltött isteni teremtmény. Ezt közvetítik az elhangzó történetek.

A történetek elmondása és a beszélgetések során példák adódnak az isteni világ bölcs vezetése és az egyes emberi sorsok közti kapcsolatra (magyar mitológia, a magyarok őstörténetének részletei, a kereszténység felvétele, más népek mitológiájának ismertetése: például az északi-germán mitológiáé).

A Messiásról szóló jövendölés és a Máté-evangélium néhány részletének feldolgozásával zárul az alsó tagozatos szabadvallás órák témája.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat, Szent Mihály, Szent Márton, Szent Lucia, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez, az évkör nagy ünnepeihez és a jeles napokhoz kapcsolhatjuk. (Betlehemes játék, Pünkösdi királyválasztás...)

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és a rajz-festés órákon mitológiai történetek képeinek megjelenítése

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ószövetségi történetek

A tízparancsolat

Mitológiai történetek

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

Olyan értékrend felé vezető ösvények közös felfedezése a cél, mely majd az 5–8. osztályban hivatkozási alapként szolgálhat az Újszövetség tanításakor mint minden emberre vonatkozó értékrend.

Bevezetés

Az alsó tagozatban megalapozott területek az életkori sajátosságok változásával újabb nézőpontból kerülnek megvilágításba, az emberi értelem fejlődésére, az érzelmi élet és az akarat megnemesítésére szolgáló világirodalmi, történelmi és újtestamentumi példákon keresztül.

5–6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az emberi sors iránti érzékenységet ápoljuk a család, a barátság, az emberi kapcsolatok témájával foglalkozó történetekben és az ezekhez kapcsolódó beszélgetésekben. Az erkölcsösség alapját képző hálaérzés ápolásával fejlődik ki az emberek iránti szeretet és a kötelességtudat, mely a későbbiekben nem erkölcsi előírásoknak, hanem belső meggyőződésnek engedelmeskedik. A tanulók felfedezik, hogy bennük él a szeretet érzése. Ezt az érzést az újtestamentumi példák alapján tágítani kezdjük, olyan emberek, természeti lények irányába, akik felé esetleg eddig nem fordultak szeretettel.

Az órák meghitt légkörében a tanulókkal őszinte, mély beszélgetésekre nyílik lehetőség.

Éves óraszám 36 óra

Előzetes tudás

Az alsó tagozatban a mesék, a történetek és a hozzájuk fűződő beszélgetések, tevékenységek által megalapozott vallásos érzület, mely a 4. osztályban a mitológiai történetekkel és a Messiásról szóló jövendölésekkel zárul. Jártasság az ünnepekhez kapcsolódó ismeretekben és szokásokban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jó és rossz, a bűn és erény megjelenésére a mitológiai történetek, életrajzok bőséges példát adnak. A lovagkor nemes érzelmeihez, az akarat jó irányba történő edzéséhez a lovagkori erények megismerésével juthatunk közelebb. Az ösztönök néha életet mentenek, néha tönkreteszik azt.

Történetek kapcsán megbeszéljük, hogyan tanuljunk meg bánni velük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Arthur királyról és Parzivalról szóló történetekben a betegség, a gyógyulás és a megbocsátás kérdéseivel találkozunk. Jézus Krisztus élete, a példázatok, Jézus gyógyításai, a gyógyulások, melyek elsősorban a lélek gyógyulására vonatkoztak, minden évfolyamnál egyre magasabb szinten részei az órának. Szent Pálról, Tarsiciusról vagy Milonról, a kereszténnyé vált árva rabszolga fiúról szóló történeteken keresztül a kereszténység korai időszakára világítunk rá. Milon sorsának követése kapcsán a családról, a barátságról, sorskérdésekről, a Gondviselésről szóló beszélgetésekre adódik jó lehetőség.

Kapcsolódási pontok

A történelem tantárgyhoz kapcsolódva az ősi kultúrákkal és vallásokkal ismerkednek meg. Zarathusztra tanításában a jó és rossz, Buddha tanításában az együttérzés és a lélek megnevelése, megtisztulása azok a tartalmak, melyek a szabadvallás órákon közvetlenül kapcsolódnak a történelmi ismereteikhez.

Az ókorról és a korai középkorról tanultak a szabadvallás órákon elmélyítésre kerülnek.

Az évkör ünnepeinek és az ezekhez fűződő szokásoknak, hagyományoknak ápolása a tanévben.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Sors, család, barátság, emberi kapcsolatok, életút, együttérzés, megbocsátás, gyógyulás

Ókori kultúrák, vallások, Jézus tanításai, Szent Pál, korai kereszténység, lovagi erények

A fejlesztés várt eredményei

Az elhangzottakhoz kapcsolódva szabadon nyilatkoznak meg az órán folyó beszélgetésekben. A tárgyalt témakörökben a sors, a Gondviselés, az emberi kapcsolatok, a szeretet megnyilatkozásainak átélése.

7–8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nagy földrajzi felfedezések, feltalálások hátterére, nagyjainknak az emberiség továbbhaladása érdekében vívott küzdelmeire világítunk rá életrajzok segítségével. A meggyőződés, kitartás, a közösségért hozott áldozatok átélése a történelmi hősök életútjának követésében domborodik ki.

Éves óraszám 36 óra

Előzetes tudás

Az 5–6. osztályban megalapozott ismeretek, a sors, az emberi kapcsolatok, az együttérzés, megbocsátás, az eddig tárgyalt, kereszténységgel kapcsolatos és más vallásokról szóló tanítások, az évkör ünnepei és az ezekhez kapcsolódó szokások ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tárgyalt életrajzokban finom összefüggéseket fedezhetünk fel a gyermekkorban átéltek, az ifjúkori évek és a felnőttkor kapcsán. A szerelemről, a párkapcsolatokról, a házasságról, a gyermekáldásról, az anyaságról emberi sorsok bemutatásával és ezekhez kapcsolódó beszélgetésekkel alapozzuk meg a 9–12. évfolyamokban a családi életről szóló témaköröket. Példaképpé akkor válik igazán az életrajzokban tárgyalt kiváló személy, ha egész emberi lényé ragadja meg a gyermekeket, s az erényei, nagyszerűsége mellett a hibáit sem kendőzzük el. Ez a lelki folyamat csendesen, a lelkük mélyén játszódik le, nem feltétlenül szükséges szavakba önteni.

Az egyén és a közösség, a szabadság és korlátozottság, a felelősség- és áldozatvállalás kérdéseinek átélése

életrajzokon keresztül.

Az Apostolok cselekedeteihez vagy egy-egy evangéliumi részlet ismertetéséhez a jelenkor etikai kérdései is kapcsolódnak. A szegények világának javításán munkálkodó segítők, mint Gandhi, Albert Schweitzer vagy Teréz anya munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete iránti együttérzés erősödik a tanulóknál. A szegénység, az elhanyagoltság, a felemelkedésre vágyódó emberekről szerzett közeli tapasztalatok, olvasmányok, hírek közvetlenül kapcsolódnak a témához.

A fogyatékkal élők elfogadására és megértésére szép példa Helen Keller „Csöndes, sötét világom” című naplója. A naplóból részleteket dolgozunk fel önállóan és csoportosan.

A székelyek középkori szervezete, az ősi indián társadalmak berendezkedése, a szerzetesrendek közössége, a szabad királyi városok élete és más történelmi példák alkalmasak arra, hogy a szabadság és a korlátozottság, a felelősségvállalás, az egyén és a közösség életének változásait nyomon kövessék és beszélgessenek róla.

A keresztény és nem keresztény vallások megértése, az ókori vallások, a zsidó vallás, a pogány magyarok hitvilága, az iszlám vallás, a buddhizmus és az ezek gyakorlásáról szóló ismeretekben való elmélyülés lehetőséget ad arra, hogy nyitottá váljanak a tanulók más vallások előítélet nélküli elfogadására.

Kapcsolódási pontok

A 7–8. osztályban a szabadvallás órák témáiban való eligazodáshoz a történelem- és földrajzóra ismeretei hozzásegítik a tanulókat a térben és időben való jobb tájékozódáshoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Emberi kapcsolatok, szerelem, család, párkapcsolatok, anyaság, egyén, közösség, felelősségvállalás

Hazaszeretet, szabadság és korlátok, együttérzés, Apostolok cselekedetei,

Szent Johanna, Albert Schweitzer, Teréz anya, Gandhi

Aktuális etikai kérdések

A fejlesztés várt eredményei

A példaképek, a közösségért tevékenykedő személyek életén keresztül a családi élet, az ifjúkori elhatározások, áldozatok vállalása, a kitartás, a hazaszeretet, az együttérzés, a segíteni akarás, a nemes célokért való munkálkodás, az egyén felelőssége a közösségért, a közösségek élete, a másokkal való együttélés, együttérzés és elfogadás példáinak átélése, a jelenkori etikai kérdéseinek összekapcsolása a megbeszélésre kerülő témákkal, más vallások ismerete és ezek iránti nyitottság és elfogadás.

Mindennapos testnevelés

A mindennapos testnevelés is fontos része a tanítás mindennapos gyakorlatának. Az alsó négy osztályban a ritmikus rész mozgásos gyakorlatai, az euritmia, a játékos torna, valamint az erdőjárás biztosítják az elegendő és megfelelő mozgást a gyermekeknek. A középtagozaton a testnevelés és az euritmiaórák fedik le a mindennapos testnevelés gyakorlatát.

A honismerethez kapcsolódóan az egyes osztályok gyakorlatában megjelenhet 4. osztályban a néptánc tanulás. A történelemhez kapcsolódóan 5. osztályban pl. görög táncok tanulása, 7. osztályban a reneszánsz tánc is helyet kaphat. De minden osztályfokon a tanító egyéni kezdeményezésére van bízva, hogy milyen művészi-mozgásos jellegű tevékenységgel segíti az egyes tantárgyi tartalmak elmélyítését.

Negyedik osztálytól a gyerekek – a lehetőségek függvényében – úszásoktatásban is részt vehetnek.

Nyelvoktatás

Iskolánkban a két első osztálytól tanított idegen nyelv egyike minden osztályban az angol nyelv, a másik az osztálytanító választása, ill. a lehetőségek függvényében a német vagy a francia. 5. osztálytól bontott csoportban folyik az oktatás.

Francia nyelv

1. osztály

Az első osztály témái a gyermek közvetlen környezetéből erednek: osztályterem, testrészek, színek, egyszerű cselekvések, szokások az osztályban. A megértést mozgás, aktív részvétel segíti. A szókincs, amit ily módon elsajátít a gyermek, elsősorban passzív szókincs, az osztályteremhez, a társakhoz, a tanárhoz kötött.

Fejlesztési célok: Ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával. Egyszerű utasítások megértése.

Követelmények, ismeretek: A szóban tanult mondókákat együtt mondják, éneklük, játsszák az osztállyal. Megtanulnak köszönni, bemutatkozni.

Témakörök: Köszönés, bemutatkozás, egyszerű társalgási kifejezések, mozgással összekötött dalok és mondókák, tárgyak az iskolában, ujj-játékok, egyszerű utasítások alapján való cselekvés, színek, számok 1–20-ig, testrészek

Várható eredmények: A tanulók értsék meg az órakezddel kapcsolatos kifejezéseket, utasításokat, a tanár egyszerű kérdéseit. Tudjanak köszönni a napszaknak megfelelően, bemutatkozni. Ismerjék a teremben található tárgyak nevét, főbb testrészeik nevét, a főbb színeket, néhány növény és állat nevét, számokat 1–20-ig.

2. osztály

Az idegen nyelv gyakorlása pontosan úgy folytatódik, ahogyan az első osztályban megkezdődött. A második osztályban a tanításnak erős ritmikus eleme van mind az óra felépítésében, mind a tevékenység jellegében, hangsúlyos ellentétekkel. Dinamikus egyensúly van a hangos és a csendes részvétel, a beszéd és a hallgatás között. A témák a főoktatás témáihoz kapcsolódhatnak, pl. állatok, növények, fabulák. Az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek.

Fejlesztési célok: Az ismert történeteket, verseket, meséket együtt mondják. A nyelvi játékokban szívesen vesznek részt. Megértik az utasításokat, válaszolnak kérdésekre.

Követelmények, ismeretek: az utasítások megértése. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb szövegek megértésére, kórusban mondására.

Témakörök: Az első osztály tevékenységeinek folytatása és bővítése, napok nevei, hónapok nevei, számok 100-ig, ruházati cikkek, állatok, növények, egyszerű történetek meghallgatása, eljátszása

Várható eredmények: Tudjanak a gyerekek egyszerűbb kérdésekre válaszolni. Szóbeli felszólításokra végezzék el a feladatokat. Játékos formában csoportosan és egyénileg is nyilvánuljanak meg. Tudják elmondani közösen a tanult verseket, ismerjék az előforduló szavakat.

3. osztály

A gyakorlás ugyanúgy folytatódik, mint az előző években. Még mindig nincs nyelvtan és fordítás! Az anyanyelv kisgyermekkorai tanulásához hasonlatosan direkt nyelvtanulás folyik. De ekkor már hosszabb, változatosabb szövegeket tanulnak. Verses, dalos jeleneteket adhatnak elő, rövid darabokat tanulnak meg, ahol önálló szereplésre van módjuk. A füzetmunka ebben az évben még csak rajzokat jelent, lerajzolják a megtanult történeteket, verseket, esetleg néhány jelentősebb szót, kifejezést a rajz mellé írnak. Minden eddig tanult verset, mondókát, dalt új variációkon keresztül ismételünk.

Fejlesztési célok: a gyermekek a főoktatáson megismert témákkal találkoznak egy másik kultúrába ágyazva. Az egyéni bátorításnak fontos szerepe van.

Követelmények, ismeretek: A lerajzolt mondókákat, szókinccset önállóan is reprodukálják. Válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Megértik a történetek lényegét.

Témakörök: Társalgási gyakorlat folytatása, család, mesterségek, a ház főbb részei, berendezési tárgyai, napi életünkben szereplő dolgok, cselekvések kifejezései, találós kérdések, nyelvtörők, nyelvtani szerkezeteket gyakorló mondókák

Várható eredmények: A tanulók értsék meg az óravezetéssel kapcsolatos kifejezéseket, utasításokat, a tanár és a másik gyerek egyszerű kérdéseit. Tudjanak verseket és dalokat kívülről. Használjanak egyszerűbb kérdéseket és válaszokat párbeszédben. Rendelkezzenek az első három év alatt tanult, használt szókinccsel. Annak ellenére, hogy az első három évben nem tanítunk nyelvtant, a dalokon, verseken, körjátékokon és rövid meserészleteken keresztül meg-megjelennek az első nyelvtani formák: kérdés, tagadás, főnevek, igék, elöljárószók.

4. osztály

A 9. életév környékén érkezett el annak az ideje, hogy a gyermek az eddig ösztönösen begyakorolt beszédfordulatokban tudatosan felismerje a nyelvtani szabályokat. A 4. osztályos nyelvtanítás középpontjában az írás és olvasás tanítása áll. Az első három év alatt megtanult anyagot felhasználva kezdenek a diákok írni, és elsőként saját írásukat olvasni. Ez már két új ismeret elsajátítását jelenti (nyelvtan; írás-olvasás), ami a 4–5. osztályban rugalmasan alakítható, tehát a leírt évfolyamokra várt követelmények előbb is, később is, különböző szakaszokban teljesíthetők.

Témakörök: Mindennapi életünk (napszakok, időpont), étkezés, időjárás, évszakok, öltözködés, ruhadarabok, napi cselekvések, egyszerű bemutatkozás (je m'appelle..., j'habite...)

Nyelvtan: A francia ábécé ismerete (pl. saját nevük kibetűzése), főnevek, névelők, egyszerű igeragozás

Várható eredmények: Legyenek képesek az első három évben tanult mondókák, rövid szövegek, verses fabulák lemásolására. Tudjanak helyes ritmusban, hanglejtésben egyszerű mondatokat mondani. Ismert szöveget érthetően olvassanak. Értsék meg a tananyag szókinccsét és nyelvtani anyagát tartalmazó közléseket. Értsék meg az egyszerű, életszerű beszédhelyzetekben feltett, ill. a tananyagra vonatkozó kérdéseket, és tudjanak ezekre válaszolni. Adjanak egyszerű információkat beszédhelyzetekben.

5. osztály

A 11. életév környékén érkezett el annak az ideje, hogy a gyermek az eddig ösztönösen begyakorolt beszédfordulatokban tudatosan felismerje a nyelvtani szabályokat. A 4. osztályos nyelvtanítás folytatódik. Annak két fő területe (nyelvtan; írás-olvasás) a 4–5. osztályban rugalmasan alakítható, tehát a leírt évfolyamokra várt követelmények előbb is, később is, különböző szakaszokban teljesíthetők.

Témakörök: Növények: zöldség, gyümölcs, virág, állatok, család, lakás, öltözködés, ruhadarabok, vásárlás, étkezés, óra, idő kifejezése, dátumozás

Nyelvtan: határozott és határozatlan névelők, alany és állítmány egyeztetése, az aposztróf, néhány ige jelen és jövő idejű ragozása, tagadás, elöljárószavak szövegkörnyezetben

Várható eredmények: Értsék meg a tananyag szókinccsét és nyelvtani anyagát tartalmazó közléseket. Tudjanak reagálni 3-4 mondatból álló közlésre. Legyenek képesek ellenőrző kérdések megválaszolására. Alkalmazzák helyesen a tanult nyelvtani szabályokat. Legyenek képesek a környezetükben található személyek, tárgyak leírására. A hangos olvasás során figyeljenek a helyes hangsúlyozásra. Végezzenek egyszerű fordítási feladatokat. Ügyeljenek a tanult helyesírási szabályokra.

6. osztály

Fontos e korban, hogy a nyelv rendszerének megértése iránt érdeklődés ébredjen a diákokban. Rendszerben kell látniuk az eddig tanultakat és a később megtanulandókat. Azaz a rend, a rendszer, az áttekinthető szervezés nagyon fontos a 6. osztályban.

Témakörök: Iskola, tantárgyak, órarend, utazás, közlekedés, napirend, háztartással kapcsolatos munkák, sport, játékok, levelezés, párbeszéd tanulása

Nyelvtan: rendhagyó igék; tagadás; jelzők egyeztetése, fokozása; személyes, birtokos és mutató névmások

Várható eredmények: Értsék meg a tanult témákkal kapcsolatos, ismeretlen szavakat és nyelvtani szerkezeteket nem tartalmazó beszélgetést. Legyenek képesek rövid párbeszéd önálló alkotására, folytassanak önálló beszélgetést egymással. Tudjanak helyes hanglejtéssel, hangsúllyal és helyes ritmusban egyszerű mondatokat ismételni. Rövid szövegrészeket, párbeszédet, memoritereket is tudjanak kívülről elmondani. Legyenek képesek az ismert, feldolgozott szövegek kifejező olvasására. Végezzenek fordítási feladatokat, önállóan használják a szótárt. Legyenek képesek alkalmazni a tanult nyelvtani szabályokat.

7. osztály

A 7. osztályban különös figyelmet fordítunk a kiejtésre (egyéni és kórusban történő megnyilvánulásnál egyaránt). A gyermekek elkezdnek megismerkedni Franciaország ország történelmi, kulturális életével. Már jól használják a kétnyelvű szótárakat és rövid egyszerű szövegrészeket önállóan fordítanak.

Témakörök: Országok, fővárosok, szokások, vendéglátás, mozi, színház, cirkusz, ünnepek, betegségek, közérzet, részletek francia irodalmi művekből

Nyelvtan: rendhagyó igék, felszólító mód, múlt idő, visszaható igék, névmások tárgy- és részes esetben, jelzők fokozása, kérdés stilisztikai lehetőségei

Várható eredmények: Értsék meg a tanár idegen nyelven történő magyarázatát. Tudjanak hosszabb verset, prózai szöveget önállóan előadni, információt kérni és adni valós helyzetekben. Legyenek képesek idegen szöveget elolvasni. Tudjanak rövid szöveget, levelet írni, legyenek képesek nyelvtani tesztek megoldani.

8. osztály

A 8. osztályban is erős hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi témák. Ezek szerepelnek az év folyamán olvasott irodalomban is.

Témakörök: A nyelvterületi országok földrajza, életmód, szokások, idegenvezetés, szabadidős tevékenységek, irodalmi részletek olvasása, balladák feldolgozása, előadása, a 4–7. osztályban tanult témák elmélyítése, szókinccs aktivizálása

Nyelvtan: eddigi nyelvtan összefoglalása, ismétlése, múlt idők, futur proche, passé récent, futur simple, a conditionnel, visszaható igék múlt ideje, passzív szerkezetek.

Várható eredmények: A tanuló értse meg a tantervi témákban folytatott beszélgetést tartalmában és szándékában. Tudja ismeretlen szavak jelentését kikövetkeztetni a beszédhelyzetből. Legyen képes olvasott szövegből kiszűrni a lényegét és visszaadni azt. Beszéljen egyszerűen mindennapjairól, önmagáról, társairól, családjáról. Legyen képes elolvasni és megérteni az ismert szavakat és nyelvtani szerkezeteket tartalmazó ismeretlen szöveget. Tudjon több mondatból álló egyszerű szöveget írni: napló, levél. Tudjon mondatmodelleket írásban magyarról a célnyelvre fordítani.

Kertművelés

Törekszünk annak az újonnan útjára indult kezdeményezésnek a gyakorlatba ültetésére, hogy a kertművelés az életkori sajátosságok messzemenő figyelembevételével már 1. osztálytól jelen legyen a gyermekek életében, építve a kisebb gyermekek ösztönös érdeklődésére és a főoktatási tartalom lehetséges kapcsolódási pontjaira. Ez a kertművelés tanár és az osztálytanítók szoros együttműködésével valósulhat meg.

Gyakorlóórák

Matematikából és magyar nyelvből az egyes készségek és képességek kialakításához, valamint szinten tartásához rendszeres gyakorlásra van szükség. Ennek érdekében a középtagozattól, de szükség esetén már korábban is, az epochák mellé gyakorlóórákat iktatunk be.

Tanulásmódszertan

Középtagozattól kezdve, főleg az önálló munkák elkészítése kapcsán, egyre több tanulás-módszertani eljárást sajátítanak el a gyerekek. A nyolcadikos éves munkára való felkészülés során még nagyobb hangsúlyt kap a tanulásmódszertan.

Digitális kultúra

Iskolánk – tekintettel a korunk által támasztott követelményekre, melyek a technika rohamléptekben történő fejlődése révén szinte napi szinten újragondolásra készítenek minket, pedagógusokat: mikor és milyen jellegű technikai eszközökkel ismerkedjenek meg a gyermekek, hogy azután később, felnőttként a modern kor kihívásainak megfelelően tudjanak bánni ezekkel az eszközökkel, de a lelki és fizikai egészségüket is megőrizték – az elmúlt évek folyamán fejlesztő tanáraink bevonásával komoly kutatásokat végzett a technikai eszközök hatására és a gyermekek általi megfelelő alkalmazására vonatkozóan. Ennek alapján készítettük el a NAT kívánalmaihoz lehetőség szerint alkalmazkodva a tantárgy iskolánkban alkalmazandó leírását.

A megújult Informatika tantárgyról

A Digitális kultúra a korábbi felső tagozatos Informatika tárgy új szemléletű és az alsóbb osztályokra is kiterjesztett utóda. Elsőtől hatodik osztályig tartó, más tárgyakba, tevékenységekbe integrált szakasza alapokat teremt ahhoz, hogy a diákok hetedik osztálytól megfelelő felkészültséggel és tudatossággal kezdhessék meg a digitális eszközök használatával való foglalkozást. A tantárgy ezért csak 7. osztálytól kap önálló órakeretet, ekkortól van lehetőség a különböző eszközökkel való fókuszált foglalkozásra.

Előljáróban

Korunk egyik nagy kihívása a helyes digitális eszközhasználat és a megfelelő médiatudatosság kialakítása. A technológia napi szinten óriási ugrásokkal fejlődik. A szülők, óvodapedagógusok, tanárok folyamatosan szembesülnek azzal a ténnyel, hogy a rájuk bízott gyermekek és fiatalok sok esetben mindenféle felkészültség nélkül használják a technológia újdonságait, és olyan virtuális világokban mozognak, melyekre az értük felelős felnőtteknek nincsen rálátásuk. A felnőttek sokszor bizonytalanok, félelmet és tehetetlenséget éreznek, mivel a gyermekek egy számukra még ismeretlen világban mozognak.

A Waldorf-pedagógia elkötelezett a gyermekek valós életre nevelésében. Rudolf Steiner 1919-ben kiemelte annak fontosságát, hogy ne lépjen ki a világba Waldorf-iskolából olyan érettségizett diák, aki a villamos működésének legalább az alapjait nem ismeri. Ami az ő idejében a villamos és a telegráf volt, az ma az internet, számítógépek, okostelefonok és a mesterséges intelligencia. A cél ma is az, hogy az iskolából kilépve a fiatalok megfelelő módon és etikusan tudják használni ezeket az eszközöket. Ennek előfeltétele, hogy szülők és tanárok egyaránt megértsék, és megfelelő módon kezeljék a médiával és az eszközhasználattal kapcsolatos problémakört. A szülői ház és az iskola erős egymásrataltsága jegyében ez a tanterv úgy íródott, hogy szülők és tanárok egyaránt segítséget meríthessenek belőle, valamint, hogy alapja lehessen közös beszélgetéseiknek is.

A teljeskörű médiakompetenciába nemcsak a médiahordozók gyakorlott használata, a hangok és a képek helyes értelmezése tartozik bele, hanem az alapjainak és működésének átlátása, és a médiaszövegek társadalmi hatásainak megismerése is. A fejlesztés nemcsak azokra a képességekre irányul, amelyekre azért van szükségünk, hogy kiválasszuk a tartalmat, működtessük az eszközöket, és boldoguljunk a különböző médiatípusokkal, hanem figyelembe kell vennie a gyermek értelmi és érzelmi fejlődését is.

Nélkülözhetetlen tehát, hogy a médiaoktatásról való gondolkodást megelőzze a fejlődés-lélektani szempontok figyelembevétele. A felnövekvő emberi lényre kell rátekintenünk, amikor meghatározzuk, mikor van értelme bizonyos készségeket megtanítani a gyermeknek a médiakompetencia területén. Ezért ebben a tantervben nem csak a digitális eszközök iskolai használatáról lesz szó, hanem arról, hogyan érhetjük el azt, hogy gyermekeink tudatos használóikká váljanak. Így a kerettantervben a Digitális kultúra tárgy nemcsak egy önálló tantárgyként jelenik meg, hanem tanítása az iskolai évek során sokféle tantárgy témaköreibe integrálódik. Kiemelt fejlesztési cél, hogy gyermekeink képesek legyenek tudatosan rátekinteni a digitális kultúra kihívásaira.

A bevezetés időbeli kérdései

A Waldorf-pedagógia, ahogy minden más területen, úgy itt is a gyermek fizikai, érzelmi, társas és intellektuális fejlődési szintjét veszi alapul akkor, amikor bizonyos témaköröket, tevékenységeket bevezet. A helyes egyensúly megtalálása - hogy valamit ne túl korán vagy ne túl későn tegyünk meg - szükségessé teszi, hogy a tanár folyamatosan érzékelje a diákok egyéni fejlődését és az osztály mint közösség állapotát. A gyermeknek folyamatos fejlődésre van szüksége a járás képességének elsajátításához. Természetesen lehetséges, hogy valamilyen járássegítő eszközzel támogatjuk abban, hogy korábban kezdjen el járni, mint ahogy arra megérett volna, de ezzel megfosztjuk attól a - későbbi életében fontossá váló - tapasztalattól, hogy képes saját erejéből függőlegesen testhelyzetet elérni, ezen keresztül pedig újfajta kapcsolatba kerülni a környezetével. Ugyanakkor az is erőltetett beavatkozás lenne, ha megakadályoznánk, hogy a gyermek járjon, amikor már eljutott a fejlődésben oda, hogy ezt képes lenne megtenni. Nevelőként a feladatunk az, hogy *megteremtjük azt a környezetet, melyben a gyermek egészségesen fejlődni tud, de ne erőltessük a fejlődését.*

A technológia oktatása során is elsődleges szempont a médiatudatosság és a digitális eszközhasználat életkornak megfelelő kialakítása. Attól, hogy előbb adjuk a gyerekek kezébe az eszközöket, nem válnak tudatosabb, egészségesebb használókká. A gyerekeknek joguk van időre a fejlődéshez, joguk van ahhoz, hogy minden érzékszervükkel, mozgással, kreatív, szabad játékkal a valós környezetüket meghódíthassák.

A digitális eszközök használata során jellemző csekély testmozgás, a szemek fixáltsága, az intellektualitás túlsúlya, az ellenállás nélküli tapasztalás idegrendszeri félrestimulációhoz vezet, tehát az agy egészséges fejlődése ellen hat. Egyúttal olyan negatív hatások jönnek létre, mint az érzékszervi túltelítettség, a függőségveszély, elidegenedés a természettől, valamint az impulzuskontroll és a reflexív gondolkodás károsodása.

A társadalomnak olyan felnőttekre van szüksége, akik önálló gondolkodásra, döntésre és cselekvésre képesek. Ezt a gyerekek elsődlegesen az osztályterem szociális közegében tanulják meg a párbeszéd, a közvetlen együttlét által. A tanulás a fej, a szív és a kéz harmonikus együttműködése által következik be. Az agy a kapcsolatok szerve, fejlődéséhez szükséges a testi aktivitás és a minket körülvevő környezet saját, valós megtapasztalása. Csak ez vezethet el oda, hogy a fiatalok az életkoruknak megfelelően fejlődve képesek lesznek magabiztosan lehorgonyozni térben és időben. Ez az egyik legfontosabb előfeltétele annak, hogy később a digitális eszközöket egészségesen tudják használni.

A média fogalma a tantervben; a közvetett és közvetlen médiaoktatás

Ebben a tantervben három fogalomkört különböztetünk meg a médiával kapcsolatban:

- A média-tartalom, amelyet tartalomnak veszünk (például egy regény tartalma).
- A média típusa, a folyamat, amely által valamit kommunikálunk vagy bemutatunk (szöveg, kép, vagy hang).
- A média hordozója, az anyag, amelyen keresztül a kommunikációs vagy bemutatási folyamat megtörténik (könyv, újság, e-könyv, okostelefon, számítógép stb.).

A médiaérettséget egészen kisgyermekkortól kezdve, a gyermek életkori sajátosságai és szükségletei alapján, lépésenként építjük fel. Ezek a lépések – amint a mozgásfejlődésnél sem – nem hagyhatók ki, nem

cserélhető fel. Attól kezdve, hogy a gyerekek az ujjukkal kötnek és más kézműves munkákat végeznek az alsóbb osztályokban, az elektronikáig és a programozásig a felső tagozaton, a diákok folyamatosan fejlesztik technológiai jártasságukat.

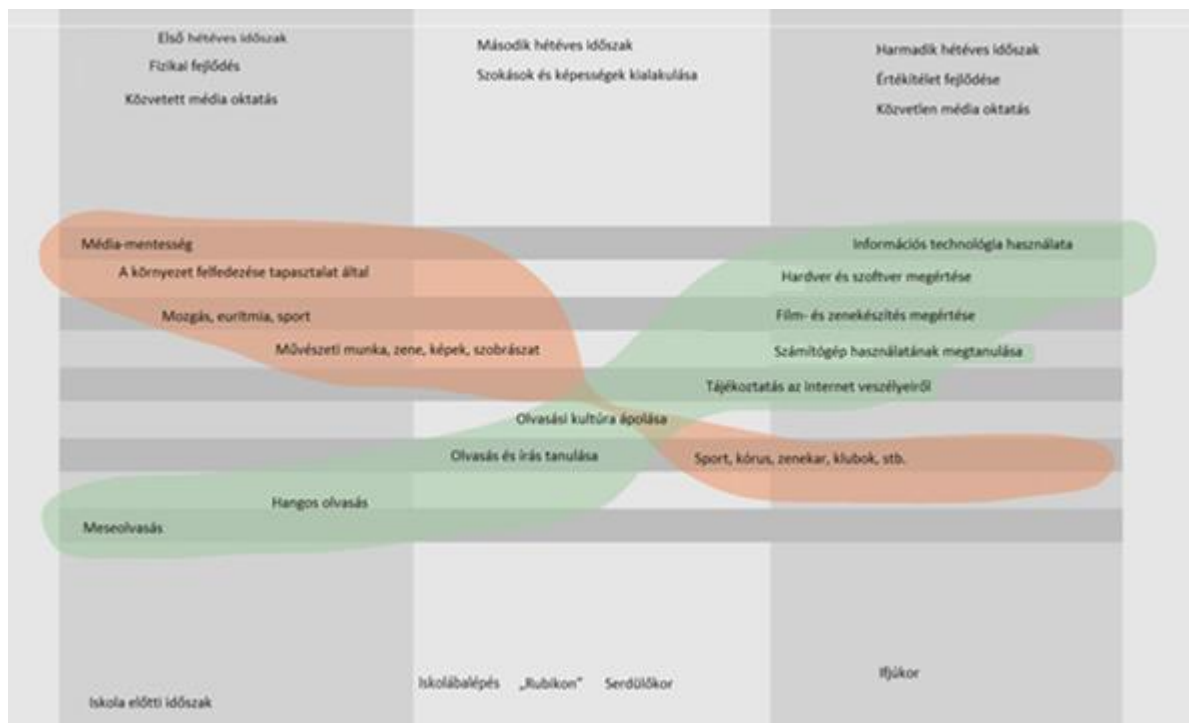
A Waldorf-pedagógia arra törekszik, hogy a diákok etikus és magabiztos használói legyenek a technológia széles skálájának, miközben felismerik a technológia történelmi és társadalmi aspektusait is. Annak érdekében, hogy ez megvalósuljon, a tanulóknak szükségük van segítségre, hogy a technológiát legbensőbb lényegében megértsék, figyelembe véve a benne jelenlévő emberi tényezőt. Ahhoz, hogy a technológia használatával járó etikai, kulturális és szociális kérdéseket is kezelni tudják, a gyerekeknek először egészséges én-képet kell kialakítaniuk magukról (ez 21 éves, fiatal felnőtt korokra következik be), valamint – valós kapcsolatokon keresztül – meg kell tanulniuk mások szükségleteit megéreznii.

A médiaoktatás tehát három kérdéson alapul:

1. Mire van egy gyermeknek szüksége ahhoz, hogy korunk technika és média által befolyásolt világában fizikailag és mentálisan is erős felnőtt váljék belőle?
2. Hogyan és miért tanulja meg egy gyermek a média világának megértését és az eszközök észszerű használatát?
3. Mikor érkezik el ennek az ideje?

A médiapedagógia két nagy területet foglal magába: közvetett és közvetlen médiaoktatást. A *közvetett médiaoktatás* arra összpontosít, hogy a fiatalok olyan nevelésben részesüljenek, melynek során magabiztos, erős és független személyiség válik belőlük. A *közvetlen médiaoktatás* feladata pedig abban áll, hogy a fiatalok teljes egészében megértsék a média világot és tudatos használóivá váljanak.

A közvetett médiahasználatra nevelést a korai gyermekkorban kell elkezdni. Ezzel párhuzamosan a közvetlen médiahasználat az egyes médiumoktól függően különböző időpontokban kezdődik. A digitális média tekintetében a hangsúly a harmadik hétéves szakaszra helyeződik. Ezt az alábbi ábra szemlélteti:

A médiaérettség piramisa

Hány felnőtt mondhatja el magáról, hogy digitálisan médiaérett, hogy praktikusán, felelősen használja a digitális világ adta lehetőségeket anélkül, hogy hagyná magát (ki)használni?

Ahhoz, hogy a gyermekeinket eljuttassuk erre a szintre, komoly munkára van szükség. Nézzük meg ezt a hasonlatot: Egy kis vitorlás hajó úszik a végtelen tengeren. Az áramlatok, a szelek próbálják ide-oda terelgetni, sodorni, de ha a tőkesúly a helyén van és megfelelő, a hajó irányítható marad, hogy a kitűzött irányt tartva haladjon célja felé. Ahogy a hajózásban a tőkesúly biztosítja a stabilitást, és csökkenti a sodródást, a médiaérettség éppen ilyen stabilitást adhat, és megóvhat attól, hogy az ember ide-oda sodródjon az információk és lehetőségek végtelen tengerén.

Az alap egy erős **szenzomotoros integráció** az első években, amit a sok mozgás, a világban való önálló tevékenység fejleszt: a kúszás, mászás, később a hintázás, szaladgálás, fáramászás, a szabad játék, a régi gyerekjátékok (ugróiskola, kötélpörgetés, „gumizás”...). Fontos, hogy minél több érzék stimulálva legyen (vö. a médiával, amely akár analóg, akár digitális, legfeljebb csak a szemet és a fület stimulálja).

A második lépcsőfok a **kommunikációs képesség** kialakulása. Ezt a közvetlen (vagyis közvetítő, médium nélküli) emberi kommunikáció fejleszti leginkább, amihez az élő beszédén kívül hozzátartozik az arcimimika, a gesztikuláció, testbeszéd is. Itt fontos, hogy kialakuljon az a képesség, hogy a másik embert komolyan vegyük, és meg tudjuk vele értetni magunkat.

Jól látható, hogy az első két lépcsőfok kompetenciáinak fejlődését a képernyő, a videójátékok egyértelműen akadályozzák. Ez nem csak úgy igaz, ha azt a gyermek kezébe adjuk, hanem akkor is, ha a szülő, a pedagógus a telefonon „lóg”, miközben a gyermek közelében van, vagy ha a háttérben valamilyen digitális eszköz működik. Születéstől hároméves korig mindenféle képernyőtől távol kellene tartani a gyermeket. A későbbi években (a második hétéves fejlődési szakasz végéig) a „minél kevesebb, annál jobb, minél később, annál jobb” alapelvet kell szem előtt tartanunk a képernyőhasználattal kapcsolatban. Ebben a szakaszban még a hagyományos média jelenléte is felesleges, illetve korlátozandó – a képeskönyv, hangskönyv, diafilm, „konzervzene” helyett a fejből mesélés, az élő ének és zene javasolt.

A harmadik lépcsőfok az **alkotás képességének kialakulása**. Tudjuk jól, hogy ha teret adunk nekik, a gyermekek maguktól is szívesen alkotnak, készítenek dolgokat. A játékok kiválasztásánál érdemes erre figyelni: a jó játék 90% gyermek és 10% játék – vagyis egyszerű és sokoldalúan használható, a gyermek részéről aktivitást és kreativitást igénylő. Ami a médiaoktatást illeti, ma már rengeteg eszköz áll rendelkezésünkre, amelyeket alkotó módon, kreatívan lehet használni, mégis fontos, hogy először itt is az analóg eszközökhöz nyúljunk. Nem kell egyből elővenni a kamerákat, hanem eszünkbe juthatnak azok a különféle technikával készült papíralapú mozgóképek, amiket gyermekkorunkban készítettünk. 9-10 éves

kor környékén nagyon hasznos, ha a gyermek elkezd zenélni, ami az alkotás egyik – egész életen át tartó – lehetőségét hozza el számára.

A negyedik lépcsőfok a **befogadás képessége**. Itt megint csak fontos, hogy az analóg eszközökkel kezdjünk. Először olvassunk a gyermekkel hagyományos újságot, menjünk el a könyvtárba, és tanítsuk meg neki, hogyan lehet egy könyvet, egy információt megtalálni. Ezzel segítünk neki kifejleszteni az összpontosítás, elmélyült olvasás, kreatív gondolkodás képességét. Ez a képesség, hiába alakul ki, elveszíthető, folyamatos gyakorlást igényel.

A médiaérettség piramisának csúcsán a **kritikus reflexió** képessége áll. Mit kezdek azzal az információval, amit olvastam, hallottam? Ide tartozik az is, hogy egy reklám, álhír, „propagandaszöveg” üzenetén átlássak, és a manipulációjának ellen tudjak állni. (Ez a harmadik hétéves szakasz végére alakul ki. A neurológiai kutatások alapján a homloklebenynek kb. tizenhat évre van szüksége az önálló gondolkodás képességének kialakításához. Az ember kb. 15-16 éves korában jut el az önálló gondolkodás és önkontroll képességéhez. Forrás: ELIANT.hu, Dr. Michaela Glöckler, Das Corona Virus und unsere Gesundheitskräfte, fordítás.)

Ha megnézzük az ábrát, még egy összefüggést találunk, ami tulajdonképpen összetartja ezeket a lépcsőfokokat: a piramison felfelé haladva növekszik a **választási képesség**. A választás képessége elengedhetetlen ahhoz, hogy megfelelő döntést tudjunk hozni a médiahasználatunkkal kapcsolatban. Ez alatt nem azt értjük, hogy tudunk választani két tévéműsor vagy videójáték közül, hanem hogy a gyermek választani tud, hogy elmegy a barátaival „bandázni” vagy moziba, megnéz egy YouTube videót, vagy inkább könyvet olvas. Figyelembe véve, hogy egyre több és több választási lehetőség van az életünkben, ez mindannyiunknak értékes képesség, melyre e pillanatban, a megfelelő alapok nélkül, a felnőttek közt sem képes mindenki.

Bár a szülő és tanár közötti egészséges és egyenrangú párbeszéd a Waldorf-pedagógia minden területén magától értetődő és fontos, a médiatudatosság és a digitális eszközhasználat felépítéséhez gyermekeink érdekében nélkülözhetetlen. Mivel az osztálytanítónak igen nagy felelőssége van abban, hogy a fentieket a szülőkkel megossza, velük ezen a téren (is) folyamatosan párbeszédben legyen, ezért a vertikális tantervben évfolyamonként külön ajánlásokkal is támogatjuk munkájukat, melyeket elsősorban a szülői estek során tudnak felhasználni.

Konklúzió: Nem véletlen, hogy mi és gyermekeink ebben a korban születtünk. Ezekkel a technikai vívmányokkal dolgunk van, nem zárkozhatunk el tőlük, hanem használunk kell őket, és természetes, hogy a gyermekeinket is meg kell tanítani a helyes, tudatos használatra. De fontos, hogy ne sietessünk semmit, hanem adjunk szilárd alapokat nekik, adjunk teret és időt, hogy a magok kicsírázzanak.

Ahogy a tanterv többi részében, itt is azon az úton, azokon a fejlődési fokokon szeretnénk végigvezetni a gyermeket, amelyet az emberiség bejárt. A szóbeliségtől az írásbeliség felé, az analógtól a digitális felé, a tantervi fogalomhasználatot követve pedig a közvetettől a közvetlen felé haladunk, szem előtt tartva a gyermek fejlődését és életkori sajátosságait.

A tanár és a szülő részéről is fontos, hogy ismerje a rendelkezésre álló technológiát, ne féljen tőle, ugyanakkor ismerje minden hasznát és veszélyét. Fontos, hogy ne csak lépést tartsunk a gyermekekkel, de – legalább – egy lépéssel előttük is járjunk.

A tantárgy előzményei

A Waldorf-iskola egységes iskola, amely legtöbbször a szerves intézményfejlődést követve Waldorf-óvodapedagógiai előzményekre épül. Így lehetőség nyílik a fejlődési szakaszok egymásra épülő, egymással összefüggő tartalmainak előkészítésére, összehangolására, pedagógiai szempontból tudatos kezelésére. Ennek értelmében látjuk fontosnak a 7. és 8. évfolyamok tantárgyi tartalmait előkészítő, életszakaszokhoz kötött tanítási-tanulási előzmények bemutatását.

0–3 éves kor

Ebben az időszakban nincs lehetősége a Waldorf-pedagógiának a közvetlen segítségre, tájékoztatásra, viszont mindenképpen fontos mégis súlyt helyezni rá. Mivel az új belépőkkel valószínűleg nincs kapcsolatunk óvodás kor előtt, fontos a médiatudatosságra nevelő kiadványok, tájékoztatók könnyű hozzáférését lehetővé tenni (nyomtatott, online, előadások szervezése stb.). A szülők sokszor már a gyermek születése után elkezdnek tájékozódni, érdeklődni az óvodák, iskolák iránt. Megfelelő tájékoztatás esetén nem érik majd őket meglepetésként a Waldorf-pedagógia által képviselt alapelvek ezen a téren sem, így a későbbi együttműködés is sokkal könnyebb lehet.

Óvodáskor

Pedagógiai tevékenység a szülőkkel

Tájékoztatás szülői esteken felvilágosítás, beszélgetés, vita formájában, amennyiben az óvodapedagógus úgy dönt, esetleg külső szakember bevonásával.

Mivel a gyermek ebben az életszakaszban elsősorban az utánzás révén tanul, fontos az önreflexió, a jó példa hangsúlyozása.

Pedagógiai tevékenység a gyerekekkel

Nem szabad elbagatellizálni érintettségüket. Bármennyire próbáljuk elzárni őket a különböző médiákkal való találkozástól, mindenképp járnak az utcán, áruházban stb., így folyamatosan érik őket különböző médiákból származó hatások. Ezt sokszor nem értik, nem feltétlenül tudják befogadni, feldolgozni. A szóbeliségnek, a beszélgetésnek, a fejből mondott meséknek kiemelt szerepet kell tulajdonítani ebben az életkorban.

1–4. évfolyam

Pedagógiai tevékenység a szülőkkel

Tájékoztatás szülői esteken – hasonló módon, mint korábban – az életkori sajátosságok és az új pedagógiai környezet figyelembevételével. A Waldorf-keretanterv pedagógiai íveinek és a közvetett pedagógiai eszközöknek (lásd fent) a bemutatása annak érdekében, hogy a szülők megértsék és elfogadják az iskola digitális eszközhasználattal kapcsolatos koncepcióját. Lássák, hogy a koncepció mögött pedagógiai tudatosság van, és azt, hogy honnan hova szeretnénk így eljutni. A mélyebb megértéssel várhatóan nagyobb együttműködési hajlandóság is jár. Szükséges az analóg média használatának és a szülői tudatosság fontosságának hangsúlyozása (képi elemek, életkorhoz illeszkedő tartalom, mennyiség helyett minőség). Ennek alátámasztására néhány közismert tény:

- A gyermek belső képalkotásának és gondolkodásának határtalanságát és nyitottságát erősen korlátozzák a készen kapott képek és sablonok.
- A képernyőből özőnlő információáradat meghaladja a gyermek befogadó- és önálló feldolgozó képességét – egyszer ezt, máskor azt veszi fel belőle, és sok esetben nem tudja összefüggésbe hozni a látottakat a hallottakkal. Az agy ennek eredményeképpen töredékszerű, sablonosan asszociatív fejlődéshez, gondolkodáshoz szokik, és ez irányban fejlődik tovább. A látottak valóságértékét ráadásul nem tudja a gyermek önállóan ellenőrizni.
- Ebben a korban a gyermek könnyen befolyásolható, mindenre nyitott és befogadó, szűrő nélkül fogadja be az információt.
- A képernyő vibrálásra készlet, és megakadályoz a tartós koncentrációban. A képernyő előtt töltött természetellenes, passzív mozdulatlanságot, nyugalmat ugyanannyira természetellenes mozgásos nyugtalanság követi.
- Amikor a gyermek találkozik a virtuális világgal, szinte megszűnnek számára a fizikai korlátok, melynek következtében a valós természetet ingersegeyebb környezetnek látja. A határok

átlépése iránti vágya egyre erősebbé válik, kíváncsisága úzi-hajtja. Hozzászokik, hogy vágyai és kívánságai különösebb erőfeszítés nélkül – mintegy „gombnyomásra” – teljesülnek.

- A passzív időtöltés korlátozza a személyes kapcsolatok kialakításának készségét. A korai években túlzásba vitt „képernyőbámulást” összefüggésbe hozzák a későbbi figyelemzavarokkal, hiperaktivitással, rossz szociális készségekkel és az empátia hiányával.

Pedagógiai tevékenység a gyerekekkel

Tevékenységek: Kinti és benti játékok, melyek együttműködést igényelnek. Egyensúly, mászás, karikák, labdák stb. Kerti eszközök használata, többek között lapát, ásó, talicska.

Papírfonás, nemezelés, „körmöcskésés” és kötés, varrás, szövés többféle anyag használatával, majd a kézimunka tárgy további tevékenységei.

Egyszerű eszközök készítése (pl. kötőtű, egyszerű szövőkeret, stb.) Az iskolában használt eszközök története (pl. zsírkréta, ceruza, hangszerek).

A kreatív munkák és kifejezési formák sokszínűsége.

A szóbeliség után itt megjelenik az írásbeliség: kezdve a szimbólumoktól, képektől, ahogy az emberiség fejlődése során haladt, eljutva a konvencionális jelrendszerhez, az íráshoz. A kommunikációs technikák megjelenése a képektől az íráson keresztül az olvasás felé haladva.

Harmadik osztályban a *mesterségek, házépítés, mérés* epochák keretein belül bőven találunk alkalmat az eszközökkel való ismerkedésre és az alkotás élményének megélésére.

Az alsó tagozat vége felé mindenképp felmerül a telefonhasználat általában és az okostelefonok megjelenése. Erről az iskolán belül egységes álláspontot érdemes kialakítani és közvetíteni a szülők felé. A szülői esteken egyértelművé kell tenni az egyes családok felelősségét az iskola által meghatározott vagy a szülőkkel közösen kialakított szabályok betartásában. Ehhez fontos, hogy már korábban megtörténjenek a fent említett tájékoztató beszélgetések.

Feladat lehet a gyerekekkel: a média és kommunikációs eszközök elvi (tehát nem fizikai) működésének megértéséhez vezető beszélgetések. A kritikus szemlélet alapjainak közvetett építése. Ellenőrzés, valóságtartalmak. Hogyan mondjunk nemet, hogyan kerüljünk el számunkra veszélyes vagy kellemetlen helyzeteket, tartalmakat.

A technológia megértése és használata

- A gyermekek megélik, hogyan segíti a technológia bizonyos feladatok elvégzésében. Például a kötőtű használata megkönnyíti és tökéletesíti azt, ami az ujjukkal lehetséges, az olló pontosabban vágja a papírt, mint az eltépés.
- A gyerekek megélik az eszközök és anyagok közötti kapcsolatot, pl. megpróbálnak filcet vágni papírvágó ollóval.
- A gyermekek megtanulják a feladatnak megfelelő eszközt kiválasztani. Megtapasztalják például a különbséget a fa- és fémkalapács között, a szög és a csavar között stb.
- A gyerekek megtapasztalják, hogy az általuk választott és használt technológia hogyan érte el célját.
- A gyermekek megtanulják az éles és más „veszélyes” eszközök használatát és a valós veszélyhelyzetek kezelését.

5–6. évfolyam

Ekkorra már szinte biztosan minden gyermek kapcsolatba került különböző médiatartalmakkal és eszközökkel akár a közvetlen (családi) környezetében, akár a kortárs vagy idősebb gyermekcsoportokon keresztül.

Feladat lehet a gyerekekkel: Azon kívül, hogy a korábbi tartalom továbbra is érvényes, el lehet indulni a konkrétabb témák felé. Az eszközök használatának etikettje, különös tekintettel a mobil eszközökre.

Amennyiben releváns: a cyberbullying jelenségének körüljárása, elemzése. Hogyan mozogjunk virtuális közösségekben. A virtuális együttélés szabályai. Fontos a szociális vonatkozásokról is beszélni. Ebben az életkorban ismét visszatérhetünk a médiából származó benyomások feldolgozására (lásd fentebb).

Maga az oktatás még mindig analóg.

Bár egyelőre órakereten kívül, de 5–6. osztályfokon is megkezdődhet a fenti témák mentén a digitális kultúra adta kihívásokra való felkészülés. Iskolánkban többek között erre a célra jött létre két terapeutánk által vezetett ún. Rózsa-klub, mely preventív jelleggel ezt a témát (függőségek témakörében: digitális veszélyek) is feldolgozza a gyerekekkel az életkori sajátosságoknak megfelelően, egészen a 8. osztályfokig.

Témái: Fontos, hogy mielőtt elkezdjük használni az online felületeket, eszközöket, legyen elegendő offline élettapasztalásunk. Ma olyan érzelmeket kell átélniük és végigküzdeniük a gyerekeknek, amilyenekkel korábban jó esetben csak felnőttkorban találkoztak. Korábban is méricskéltek a gyerekek egymást, vagy voltak zaklatók a suliban, viszont az off-line világban a zaklató jóval több belső (lelki) és külső (fizikai) akadállyal találja magát szembe, valamint a zaklatás következményeivel is azonnal szembesül. A zaklatást elszenvető is rögtön védekezni, reagálni tud. Az on-line térben viszont jóval könnyebb elkövetni a zaklatást, és a védekezés lehetősége is kisebb. Ezen kívül az online térben a felelősség, a valódi érzelmi tartalom átélése egyedül az elszenvetőre tevődik át.

Fontos a gyerekekkel azt is érzékeltetni, hogy a közösségi médiában a valóság egészen másképpen, torzított formában jelenik meg, az off-line világhoz képest. Megfelelő eszközökkel a gyermekek jobban rávezethetők annak átélésére, mi módon mutat a közösségi média hamis képet az emberi kapcsolatokról, azok működéséről, és ezáltal hogyan hathat vissza negatívan a közösség életére, ill. idézhet elő nagyon negatív lelki állapotokat az egyes résztvevőkben.

Bár életkorilag még igen nehezen átélhető a gyermekek számára, mégis fontos felhívni a figyelmüket az ún. digitális lábnyom jelenségére, annak veszélyeire, és akár az egész elkövetkező életüket befolyásoló hatására.

Mint ahogy arra a bevezetőben kitértünk, a fenti tartalmak a 7–8. osztály tanulási folyamatát előkészítve az osztálytanító pedagógiai tevékenységének részeként az egyes tantárgyak, epochák megfelelő tartalmaiba integráltan jelennek meg.

7. osztálytól kezdődően a Digitális kultúra tantárgy külön órakeretet kap.

7. osztály

A fiatalok egyre intenzívebben érdeklődnek az őket körülvevő világ iránt. Megerősödik bennük a felnőttektől való függetlenedés vágya. Előterbe kerülnek a szexualitással kapcsolatos témák. Elkezdődik az a hosszú folyamat, melynek során felfedezik saját magukat: „ki vagyok én?”

A diákok ebben az életkorban már akarva-akaratlanul kapcsolatba kerülnek az egyik legerősebb médiummal, az internettel. Az ott található tartalmakat különböző eszközökön keresztül fogyasztják is. Kiemelt szerepet kapnak ezen belül is a közösségi oldalak, melyeken megjeleníthetik életüknek minden részletét, beleértve a fent említett nagy változásokat is. A fiatalok környezetében lévő felnőttek közös felelőssége egyik oldalról, hogy szabályokat dolgozzanak ki, határokat állítsanak fel ezekkel a tevékenységekkel kapcsolatban, ugyanakkor az is, hogy segítőként, támogatóként beszélgetőtársként is jelen tudjanak lenni.

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A digitális tájékozódást megelőzve a hagyományos könyvtár megismerése és használata. Kalligrafikus írás gyakorlása, kiegészítve az írott szöveg szerkesztési módszereivel (kisbetű-nagybetű, elválasztás, térköz, helyesírás ellenőrzése stb.). A témák között megjelenik az adatgyűjtés, a hiteles források kiválasztásának gyakorlata és a megbízhatóság ellenőrzése. Internetes biztonság kérdései, a közösségi oldalak

használatának veszélyei. Viselkedési szabályok felelevenítése, különös tekintettel a közösségi magatartásra.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az órák az összes, az alsóbb osztályokban megjelenő anyagokra, kézművességre, szociális, történelmi és gazdasági alapokra építenek. A kulcstevékenységek közé tartozik a *gabona-epocha, a mesterségek, a mérés, a házépítés a 3. osztályban*, illetve a *honismeret és földrajz a 4. osztálytól*, melynek keretében megvizsgálják a helyi környezethez kapcsolódó emberi és gazdasági kapcsolatokat, valamint ezek természeti forrásait.

Tantárgyi fejlesztési célok

- Analóg médiaismeret. Könyvtárhasználati ismeretek.
- Kalligráfiagyakorlatok.
- Analóg eszközök és munkafolyamatok megismerése és összevetése.
- Írott szöveg szerkesztésének alapjai (fogalmazás, levélírás).
- A hiteles források kiválasztásának gyakorlata és a megbízhatóság ellenőrzése.
- Internetes biztonság kérdései, a közösségi oldalak használatának veszélyei.
- Technikák ismerete a médiafüggőség megelőzésére, leküzdésére.

A pedagógusnak a szülőkkel és a diákokkal folytatott beszélgetések során folyamatosan teret kell biztosítani a digitális világ okozta problémák megbeszélésére. Segítenie kell a fiatalokat abban, hogy kérdéseikre választ találjanak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Tudja használni az analóg médiákat, ismerje a könyvtárhasználat szabályait.
- Ismerjen több kalligrafikus írásmódot, az írásbeli munkáihoz alkalmazza azokat.
- Ismerje az analóg és digitális eszközök közötti különbséget.
- Képes legyen kézzel írott szövegek szerkesztési feladatait ellátni, legyenek bizonyos tipográfiai ismeretei, és képes legyen egy egyszerű levél megtervezésére és kivitelezésére.
- Legyen tájékozott az online források hitelessége ellenőrzésének fontosságával és a megbízhatóság ellenőrzésének módjaival kapcsolatban.
- Legyen fogalma a számítógép-használat történeti motivációiról, az Internet mint számítógépes hálózat történetéről, időbeli dimenzióiról (60-as évek: kezdetben katonai célokra, 1990-től „www”, Google 1998-tól). Mi mikortól létezik: érzékeljük, még nem olyan régóta része az életünknek, keveset tudhatunk a hatásáról.
- Legyen tisztában az Internet és a közösségi oldalak veszélyeivel és hátrányaival kapcsolatban.
- Ismerje a médiafüggőség megelőzését és leküzdését segítő technikákat.

Kapcsolódási pontok

A digitális kultúra sok tantárgyhoz kapcsolódhat a felső tagozatban.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szövegegységek, karakter, karakter stílusa, karakter mérete, bekezdés, behúzás, margó, lapméret, helyesírás-ellenőrző, elválasztás, kép beillesztése, információforrások etikus felhasználása, idézés szabályai, adat, információ, hír, digitalizálás, minőség, ergonómia, kommunikációs eszközök, helyi hálózat, jogosultságok, etikus információkezelés, rajz, rasztergrafika fogalma, rajzeszközök.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók halljanak a digitális ismeretszerzés és az információk továbbításának veszélyeiről. Biztos alapokon álló analóg ismereteket szerezzenek, mely tapasztalatokra építve érzékelik majd a digitális

eszközök különbözőségét. A tevékenységek biztosítják az analóg kompetenciák megszerzését és alkalmazását. Lehetővé válik az elsajátított tudás aktív, önálló bővítése.

A fejlesztés eredményeként a diákok:

- analóg szövegeken megtanulják a szövegszerkesztési feladatok biztos kivitelezését
- megismerik a biztonságos és etikus internethasználatot
- megfelelően használnak különböző információforrásokat, médiákat

8. évfolyam

Életkoruknak megfelelően lehetővé válik, hogy hosszabb, kézzel írott önálló munkát készítsenek, amiben már az egyéniségük is megjelenhet. A diákok elmélyítik és mintegy összegzik az 1–7. osztályban tanult ismereteket, gyakorlatra tesznek szert a könyvtár használatában, alkalmazásában. Segíteni kell a tanulókat a 8. osztályos éves munka elkészítésében, az otthoni tanulásban, felkészülésben és előadásaik megtartása során. Kiemelt fontosságú ebben az életkori szakaszban a hiteles és folyamatos tájékoztatás és felkészítés, melynek eredményeként a fiatal felnőttek tudatosan és felelősen lesznek képesek használni a közösségi és szórakoztató médiát.

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Projekthét keretében elkezdődhet írógépen a gépírás tanítása, gyakorlása, kiegészítve alapvető szövegszerkesztési ismeretekkel. Folytatódik az adatgyűjtés, immár szélesebb körben a források keresése, megismerése és a megbízhatóság ellenőrzése. Viselkedési szabályok az interneten, különös tekintettel a közösségi magatartásra. Internetes biztonság, közösségi oldalak használata. Az analóg médiaismeret jegyében a tanulók bővülő könyvtárhasználati ismeretekre tesznek szert, mely hasznos támaszuk lesz a nyolcadikos éves munkájuk elkészítésekor. Az írásbeli dolgozatok készítéséhez szükséges „analóg” kutatási módszertan megismertetése, elmélyítése.

Elkezdődhet a multimédia előzményeinek, történetének tanulmányozása. Technikai eszközök alapjainak ismerete (pl. állóképsorozatok mozgóképpé szerkesztése). Ezzel a diákok kudarctűrő és késleltetési képességét is fejlesztjük, ami a mai világban – ahol a gyors eredményekre törekvés a jellemző – nagy kincs. Az osztálytanítónak törekednie kell arra, hogy a különböző forrásokat ismerje, az eszközöket pedig készségi szinten használja. E nélkül nem fog tudni segíteni diákjainak mindezek elsajátításában. Törekednie kell olyan bizalmi légkör kialakítására, melyben az online térben esetleg bajba került diákjai mernek hozzá fordulni segítségért.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az 1–7. osztályban tanult ismeretekre építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a tízujjas gépelés alapjainak elsajátítása
- A szövegszerkesztés alapjai. Egyszerűbb szövegek szerkesztése. Kiadványszerkesztés, a tipográfiai ismeretek bővítése. Osztályújság szerkesztése.
- Szóbeli prezentáció készítés elsajátítása. Helyes előadás módjának elsajátítása (kiemelten fontos a 8-os, és később a 12-es éves munkához).
- Alapvető multimédiás ismeretek, vetítés és bemutató készítése, hang, kép és videók önálló szerkesztése, készítése, amennyiben a projekthéten lehetőség van rá.
- Az internettel kapcsolatos ismeretek bővítése.
- Biztonságos internet- és közösségioldalszolgáltatás.
- Analóg médiaismeret. Könyvtárhasználati ismeretek. Az írásbeli dolgozatok készítéséhez szükséges „analóg” kutatási módszertan megismertetése, elmélyítése.
- Technikák ismerete a médiafüggőség megelőzésére, leküzdésére.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Felső tagozaton tudjon egyszerű szöveg szerkesztési feladatokat megoldani, legyenek bizonyos tipográfiai ismeretei és legyen képes egy egyszerű kiadvány (osztályújság), megtervezésére, kivitelezésére.
- Tudjon tájékozódni az online források megbízhatóságának vonatkozásában, ismerje azok esetleges veszélyeit és hátrányait.
- Legyen ismerete a biztonságos internet- és a közösségioldal-használatról
- Tudja használni az analóg médiákat, ismerje a könyvtárhasználati szabályokat.
- Ismerje a médiafüggőség leküzdését segítő technikákat.

Kapcsolódási pontok

A digitális kultúra ezen az osztályfokon több tantárgyhoz kapcsolódhat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szövegszerkesztési alapelvek, tipográfia, dokumentumok szerkezete, élőfej, élőláb, táblázat szövegben, táblázat tulajdonságai, csoportmunka eszközei, információforrások etikus felhasználása,

prezentáció, animáció, csoportmunka eszközei, lényegkiemelés, információforrások etikus felhasználása e-Világ, e-kereskedelem, e-bank, e-állampolgárság, virtuális személyiség, információs társadalom, adatvédelem, internetes bűnözés, digitális eszközöktől való függőség

képek szkennelése, digitális fotózás, videofelvétel-készítés, fotó, hang, videó készítése, szerkesztése, felhasználása, adat, információ, hír, digitalizálás, digitalizálás minősége, kódolás, kódolási problémák, ergonómia, be- és kikapcsolás folyamata, be- és kiviteli periféria, háttértár, kommunikációs eszközök, működési elv, működési paraméterek, hálózatok felhasználási területei, operációs rendszerek, mobil eszközök operációs rendszere, helyi hálózat, jogosultságok, etikus információkezelés

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók halljanak a digitális ismeretszerzés és az információk továbbításának veszélyeiről. Biztos alapokon álló analóg ismereteket szerezzenek, melyekből kiindulva érzékelhetik a digitális eszközök különbözőségét. A tevékenységek biztosítják az analóg kompetenciák megszerzését és alkalmazását. Lehetővé válik az elsajátított tudás aktív, önálló bővítése.

A fejlesztés eredményeként a diákok:

- saját ritmusban gépelnek
- kézzel írott szerkesztési feladatokat biztosan kiviteleznek
- etikus módon és biztonságosan megismerik az internetet
- megfelelően használnak analóg és eszközöket

Ajánlott témakörök a 7–8. osztályra

- Megérteni azokat a lépcsőfokokat, melyeken keresztül a nyugati civilizáció eljutott a modernizmusig: reneszánsz, reformáció, felvilágosodás, a materializmus fejlődése, mezőgazdasági és ipari forradalom, bankrendszerek az olasz városállamoktól a német pénzügyi házakig, gépesítés és az ipari központok, az első világháború mint az első igazán ipari háború (ezeknek a témáknak alaposabb kifejtése a felső tagozaton).
- A személyes kreativitás fejlődése.
- Jogi és etikai kérdések, ideértve szellemi tulajdonjogot is; plagizálás/kalózkodás. Egy koncert vagy más előadás páratlan élménye; ennek összevetése egy felvétellel; mit fizetünk meg, amikor zeneletöltésért fizetünk vagy streaming-elünk; az ingyen kapott zene gondolata).
- Terveket készíteni: szándék és végrehajtás – mi az a sablon (template)? Gondolattérkép (mind mapping).

- Szerszámok és gépek kapcsolata az emberi lényvel; kibővített kapacitások (pl. végtagok és emelőrudak); puskapor; Jethro Tull és a vetőgép; gépi fonás; gőzpumpák stb.
- Feltalálók, fejlesztők életrajzai.
- Tevékenységi és baráti körök – együttműködés, kompromisszum, közösség – a szociális hálók (networking) természete; megfelelő védelem és a cyberbullying fogalma.
- Adatok bemutatása; diagramok.
- Számítások: az ujjaktól és a kavicsoktól a számokig; a golyós számológép; Napier „csontjai” (készíteni és használni); Blaise Pascal 1642-es számológépe (fogaskerekek és emelő karok); Francis Bacon, Kempelen Farkas;
- Az áramkörök és a be/ki kapcsoló; a geometria, hálók, méretarány és algebra; bináris logika (pl. számítógép-tudomány analóg eszközökkel)

Nyolcadik osztályban a Rózsa-klub foglalkozásainak keretében tovább folytatódik a technikai eszközök, valamint a közösségi média emberre gyakorolt hatásainak vizsgálata, elemzése, különös tekintettel az életkori sajátosságokra. Ebben az életkorban nagyon erős a társak befolyása, a közösség véleménye, a közösségi elvárásokhoz való alkalmazkodás igénye. Rávezetjük a gyerekeket, hogy a felkínált technikai eszközöket és programokat fenntartással kezeljék.

Részletesen végigvesszük annak a folyamatát, hogyan tudnak nemet mondani. Tudatosítsák magukban, tudják, hogy mire kell odafigyelni egy-egy döntésnél.

Annak veszélyeire is komoly hangsúlyt helyezünk, hogy a közösségi médiában a profilok mögött lehet, hogy nem azok vannak, akik a leírásban megjelennek. Végigvesszük az adathalászat jelenségét, mi jelenthet veszélyt, saját magára, vagy akár a családjára, barátaira vonatkozóan is, sokszor nem csak rövid távon.

Beszélünk arról, hogy a nem életkoruknak megfelelő tartalmak letöltése, megtekintése milyen lelki sérüléseket okozhat, akár hosszú távon is.

Arról is szó esik, hogy a feszültségek oldására látszólag gyors megoldást nyújtó közösségi médiában történő megosztások milyen módon hátráltatják a személyes fejlődést. Itt térünk ki arra, hogy az életkor előrehaladtával a reakcióidőnk növelésével egyre inkább meg kell tanulnunk a késleltetés képességét. Foglalkozunk azzal is, hogy miért fontos az ember életében e képesség birtoklása. Viszont, ha úgy szabadulunk meg a feszültségeinktől, hogy rögtön „kinyomjuk” őket a közösségi térre, nem fejlődünk.

A kreativitás fejlődéséhez szükséges a kíváncsiság és a gondolkodás szeretete. Fontos, hogy akarjunk kérdéseket feltenni, és a kérdéseinkre meg akarjuk keresni a válaszokat. A Google tele van kész válaszokkal. Nehezen alakul ki a kitartó *erőfeszítést igénylő tenni akarás, ha nem kell megküzdeni érte.*

3. Szaktárgyakhoz nem sorolható helyi sajátosságok

- ***Egészségnevelés részeként: Rózsa-klub felvilágosító és prevenció program***

A 2018–19-es tanévtől a fejlesztéssel foglalkozó csoport két tagja pedagógiai programot állított össze és folytat a szexuális felvilágosítás és drogprevenció témakörében. Először a 8. osztályra dolgoztak ki foglalkozásokat, majd az igényeket követve egyre lejjebbi osztályfokokon is megjelentek az életkornak megfelelő programokkal. A pedagógia és a terápiák eszköztárát használják: zene, dráma, költészet és szabad beszélgetések. A főoktatás részeként jelenik meg.

- **Fejlesztés, szűrés**

A tanulási és/vagy magatartási zavarokkal küzdő gyermekek kiszűrése, fejlesztése az iskolában főállásban dolgozó Extra Lesson-tanár feladata, aki szorososan együttműködik az osztálytanítókkal. Az e problémákkal küzdő gyermekek kiemelését és egyéni órákon való megsegítését, felzárkóztatását folyamatos megfigyelés előzi meg. A Waldorf-pedagógiában alkalmazott módszerek, a tananyag elosztása, a tanórák felépítése preventív és gyógyító hatással van az említett nehézségekre. Ezért első osztályból csak kivételes esetekben emelünk ki gyermekeket, ehelyett a fejlesztő pedagógus rendszeresen hospitál az órákon, konzultál az osztálytanítóval, és tanácsaival segíti őt a gyermekekkel való munkában, különös tekintettel a tanulási zavarokat jelző tünetekre, képességterületekre. Második évfolyamon egy egész osztályra kiterjedő szűrővizsgálatot végez az Extra Lesson-tanár, és ez alapján az osztálytanítóval közösen kiválasztják azokat a tanulókat, akiknek egyéni, személyre szóló segítségre van szükségük. Mindemellett osztálykeretben is tovább folyik az alsó érzékek integrálását, a tanuláshoz szükséges képességek fejlődését segítő munka. Ez a folyamatos és tudatos eljárás azért nagy jelentőségű, mert azt tapasztaljuk, hogy a mai kultúrában felnövekvő gyermekek természetes fejlődése igen sok oldalról támadva van, megnehezítve azon képességek kialakulását és megszilárdulását, amelyek hiánya tanulási és magatartási zavarok kialakulásához vezet. Harmadik és negyedik osztályban is tovább tart ez a folyamat. A negyedik osztály végére így minden veszélyeztetett gyermek megkapja a szükséges segítséget nehézségeinek leküzdéséhez az Extra Lesson-órákon. Természetesen ez nem zárja ki azt, hogy a felsőbb osztályokba járó tanulóink ne kaphatnának külön fejlesztést, amennyiben erre szükségük van. Hiszen egy-egy probléma felerősödve újra megjelenhet pl. a középtagozaton. Ekkor egy alapozó Extra Lesson-munka után valamely redukációs eljárással segítjük a tanulási és magatartási nehézségek leküzdését. Ebben a munkában, ha szükséges, együttműködünk antropozófus gyermekorvossal, oszteopatóval, optometristával, valamint az illetékes nevelési tanácsadóval is. Az iskolában működő fejlesztő pedagógus feladata az is, hogy azokat a gyermekeket, akiknek problémájukból eredően (magatartási, beilleszkedési, lelki zavarok) másféle terápiára van szükségük, a megfelelő szakemberhez tovább küldje. Így zeneterápiát, gyógyeuritmiát, diszkalkuliás, diszgráfias fejlesztő foglalkozásokat javasolhat a gyermek számára. Mindez a körültekintő és folyamatos munka segíti a veszélyeztetett tanulókat abban, hogy a tanulási és/vagy magatartási nehézségeik kialakulását egyrészt megelőzzük, másrészt megfelelően gyógyítsuk. A pedagógiai szakszolgálat véleménye alapján türelmi idő biztosításával segítjük a BTMN-es tanulóink felzárkózását az osztályközösségéhez. Évfolyamisméltés iskolánkban nincs.

Fejlesztések:

Iskolánkban a Waldorf-iskolák viszonylatában is kimagaslóan nagy számban állnak rendelkezésre fejlesztések, terápiák. Az alább felsoroltakon túl a személyi feltételek függvényében szerepel gyógypedagógus, diszkalkuliás foglalkozás és logopédia is a lehetőségek között.

Extra Lesson

Az Extra Lesson-fejlesztés az antropozófiai alapokon nyugvó pedagógia segítségével mozgás-, rajz- és festésgyakorlatokon keresztül segít a gyermekek tanulási és viselkedési nehézségeinek megoldásában.

A gyermekek a hetedik életévre érik el az iskolaérettséget.

A legtöbb felmerülő nehézség oka az első hét életév fejlődésének hiányosságából fakad. Az Extra Lesson-terápia során ezen életszakasz archetipikus fejlődési lépéseit ismétljük, javítjuk, tanuljuk (újra). Ezen tanulási folyamat során a ritmus, képek és meghatározott áramlások használata segíti a tanulót.

A terápia heti egyszeri találkozást jelent. Egy-egy feladatsort általában 6-8 héten keresztül ismétlünk, ennyi idő szükséges ahhoz, hogy a tanult dolgok a szokásrendszer részeivé váljanak.

Legfőbb célunk, hogy a gyermekek képesek legyenek testüket megfelelően használni, és ezáltal otthon érezzék magukat a fizikai világban. Ennek megvalósulása az önbizalom növekedésével jár, ami pozitív hatással van a tanuló iskolai teljesítményére, munkájára.

Gyógyeuritmia

Iskolánkban 2010 óta dolgozik gyógyeuritmista is, aki azokkal a gyermekekkel, fiatalokkal foglalkozik, akiknek nehézségeik ezt indokoltá teszik. A gyógyeuritmiának a megelőzésben és a gyógyításban is nagy szerepe van. A segítségre szoruló gyermekek külön foglalkozásokon vehetnek részt, ahol a személyre szabott euritmiai mozgássor támogatja őket a nehézségek leküzdésében, individuális útjukon személyiségük egyre szabadabb kibontakozásában. A gyógyeuritmista az osztálytanítóval és a terápiás körrel szoros együttműködésben dolgozik. Az osztálytanító javaslata alapján az év eleji, illetve évközi hospitálások alkalmával történő megfigyelések alapján, majd a terápiás körben és a konferencián történő egyeztetés után kezdi el az egyéni, illetve kiscsoportos foglalkozást. A foglalkozások általában heti egy alkalommal zajlanak, a szüneteket az iskolai vakációk ritmusa adja. A gyógyeuritmista az év folyamán szoros kapcsolatban van az osztálytanítóval, egyeztetve az esetlegesen megváltozott igényekről, a további munka, illetve szünet tartásának lehetőségéről, szükségességéről. Kapcsolatot tart a szülővel, igény szerint személyes beszélgetéseken tanácsot ad, illetve beszámol a tanulónál tapasztalt változásokról.

A gyógyeuritmiát dr. Rudolf Steiner dolgozta ki 1921-ben. Az euritmián alapszik, és lényeges alkotórésze az antropozófiai orvoslás rendszerének, amely mind a természettudományos, mind az antropozófiai-szellemtudományos ismereteket magában foglalja.

A gyógyeuritmia célja, hogy segítsen a páciensnek mozgásba hozni saját öngyógyító erőit, hogy utat találjon saját egészségéhez.

A gyógyeuritmia eszközei a mozgással megjelenített hangzók. A nyelv minden egyes hangzójának megvan a megfelelő mozgásformája, amelyeket a mássalhangzók esetében mint plasztikus formát, a magánhangzók esetében mint geometriai formát mindenekelőtt a karjával képez a felegyenesedett ember. Éppen így a zenei euritmia zenei elemei is átalakíthatók zenei gyógyeuritmiai gyakorlatokká.

Az euritmia beszédhangzó és zenei hang mozdulatai a szervek képződési folyamatával és tevékenységével függenek össze. A gyógyeuritmiában ezeket a mozgásokat úgy alakítják át, hogy azok visszahatnak a mozgást végzőkre, és élénkítik azokat az erőket, amelyek a szervezet kialakulásának és funkcióinak alapjául szolgálnak. Célzott terápiás eszközként alkalmazzák őket, hogy élénkítsék azokat az egészséget támogató folyamatokat, amelyek az adott betegség ellenében hatnak.

A gyógyeuritmiában a következő szempontok szerint módosítják az euritmiai hangzó mozdulatokat a terápiás hatás érdekében:

- a terápiásan előírt (indiciált) hangzó vagy hangzók egymásutániségának (hangzósorok) ismételt mozgása
- a karmozgásokat specifikus lábmozgások kísérik. Ugrások, ritmusok és különböző tempók teszik lehetővé a fokozott beavatkozást az adott szervi funkciókba.
- a gyakorlatok speciális felépítése által az időbeli térbelivé, a térbeli időbelivé alakul át
- önmagunk érzékelése a mozgásfolyamatban
- a gyakorlatok közötti szünetnek központi jelentősége van, éppúgy, mint a végén következő pihenésnek.

Gyógyeuritmiai kezelés esetén olyan mozgássorokat alkalmaznak, amelyek speciálisan az adott kórképre és a páciens individuális alkatára szabottak, és az előírt hangzó a gyógyeuritmiai megerősítés által olyan hatékony lehet, mint egy gyógyszer.

Kiegészítésképpen euritmiai gyakorlatok is felhasználhatók, ha a gyógyeuritmista a terápiás cél támogatására alkalmazza őket.

Zeneterápia

A Zeneterápiás Világszövetség Klinikai Gyakorlati Bizottságának 1996-os világkongresszusán elfogadott meghatározás szerint a „Zeneterápia során a képzett zeneterapeuta egy tervezett folyamatban használja a zenét vagy a zenei elemeket (hang, ritmus, dallam, harmónia) annak érdekében, hogy elősegítse a kommunikációt, kapcsolatokat, tanulást, kifejezést, mobilizációt, szervezést, szerveződést. Ezek mellett pedig terápiás hatást gyakoroljon fizikai, emocionális, mentális, szociális és kognitív területeken. A zeneterápia célja, hogy az egyén lehetőségeit feltérképezze, és /vagy sérült funkcióit helyreállítsa, így jobb intrapszichés és/vagy interperszonális integrációt tegyen lehetővé, s a prevenció, rehabilitáció vagy kezelés következtében a személy minőségileg jobb életet élhessen.”

Hogyan valósul meg? A zeneterápia során a változás magában a zenei interakcióban történik. A terapeuta a zenében kezdeményez vagy válaszol, a kliens zenei megnyilvánulásait követi, kíséri és támogatja, ezzel segítve az intrapszichés folyamatokat, a belső kapcsolati munkamodellek alakulását, az önmegismerés és a változás folyamatát. A zeneterápia során a terapeuta célja a pozitív, optimális érzelmi és viselkedésbeli változás facilitálása, a kliens mélyebb önismerethez juttatása, tehát életminőségének javítása.

Módszerei: Iskolánkban elsősorban aktív zeneterápiás módszert alkalmazunk, egyénileg vagy kiscsoportban (max. 4 fő), aminek keretében saját hangot, könnyen megszólaltatható hangszereket, hangot adó eszközöket (fadarab, kavics, üveg) használnak a résztvevők zenei kommunikációjában, improvizációban. Fontos szerepe van a közös zenélésben megélt élménynek és katarzisznak. A zenének mint stimuláló eszköznek regresszív hatása van, így képes megnyitni a kommunikációs csatornákat, mozgósítani az egyén érzelmvilágát.

Mindehhez zenei előképzettség nem szükséges.

Iskolapszichológusi kísérés

Az iskolában dolgozó pszichológus tevékenysége illeszkedik a Waldorf-pedagógia szemléletéhez, emberképéhez. Arra törekszik, hogy megismerkedjen az antropozófia alapelveivel, és munkájába ezeket a szempontokat beépítse.

A különböző életkorokban eltérő munkamódszereket helyez előtérbe a gyermekek fejlődéséhez, a családok, osztályok igényeihez igazodva. Az iskola első éveiben főképp a tanítón és a szülőn keresztül történik a pszichológussal a közös munka, hospitálások, konzultációk formájában.

Később, módszerspecifikus képzettségének fényében egyéni, család- és csoportszinten is tud támogatást nyújtani, az általa észlelt, illetve a szülők vagy tanárok által jelzett szükségletek szerint.

A pszichológus a terápiás munkacsoport részeként, a többi terapeutával szoros együttműködésben dolgozik. Szükség szerint megjelenik a tanári konferenciákon, a gyermekmegbeszéléseken.

Szemléletmódja alapvetően preventív jellegű, de indokolt esetben rövid terápiás beavatkozásokat, krízisintervenciót is nyújthat, saját képzettségének függvényében.

Feladatának fontos része az iskola keretein belül nem kezelhető helyzetekben a gyerekek továbbirányítása, illetve a kapcsolat tartása a külső intézményekkel.

Célja mindenkor a társas együttműködés segítése, a pszichológiai és mentálhigiénés szempontok érvényesítése az iskolán belüli emberi kapcsolatokban, mind a gyermekek, mind a szülők, mind a tanárok, mind az egész iskolai közösség szintjén.

Tevékenységét a gyermekvédelmi, az adatvédelmi és a személyiségi jogok védelméről szóló törvények szellemében, az önkéntesség elvének betartásával végzi. A Pszichológusok Etikai Kódexének előírásait, valamint az adott intézmény Szervezeti-működési szabályzatában foglaltakat munkája során minden esetben betartja.

A fejlesztésben részt vevő gyerekek kiválasztásának szempontjai és folyamata

Fejlesztés/terápia igénybevételét szorgalmazzuk a következő esetekben:

Tanulási folyamat közben felmerülő problémák, az osztályközösségben megjelenő szociális nehézségek, mindezek hátterében feltételezhető pszichés eredetű okok.

A fejlesztő/terápiás folyamatok elindításának lépései

Az osztálytanító feladata a folyamat elindítása. A felmerülő problémát - amennyiben az szakórákon figyelhető meg – a szaktanárok is az osztálytanítónak jelzik. A tanév végén az osztálytanítók az egész év tapasztalataival, benyomásaikkal, megfigyelésekkel indulnak a nyári szünetre. A következő tanév elindulásakor az első két hétben feltérképezik az osztályközösséget, a gyerekek aktuális állapotát, helyzetét. Összegzik, hogy megítélésük szerint kinek van fejlesztésre, támogatásra, pszichológiai megfigyelésre/vizsgálatra szüksége, s ezt jelzik a terápiás csoport felé, amely egy év eleji megbeszélés keretében eldönti, hogy melyik gyermek részére milyen fejlesztést/terápiát javasol.

Az osztálytanító értesíti a gyermek szüleit a javaslatról, és beleegyezésüket kéri. A fejlesztő-terápiás folyamatok ez után indíthatók, a terapeuták az egyéni terápiás protokoll alapján kérnek személyes találkozót a szülőkkel.

Vizsgálatok kérése

Abban az esetben, ha egy adott gyermek nehézségeinek felmérése, fejlesztési javaslatának eldöntése meghaladja az osztálytanító és a fejlesztők kompetenciáját, minden esetben az iskolapszichológus vizsgálata és javaslata szükséges, hogy indokolt-e külső intézmények (Pedagógiai Szakszolgálat, Vadaskert Alapítvány) segítségét igénybe vennünk.

IV. A PEDAGÓGIAI ÉS NEVELÉSI PROGRAM EGYÉB RÉSZEI, MELYEKET A WALDORF-KERETTANTERV NEM SZABÁLYOZ, ILLETVE AMELYEKET AZ INTÉZMÉNY FONTOSNAK TART KIEMELNI, KIEGÉSZÍTENI

a) A felvétel és az átvétel – az Nkt. keretei közötti – helyi szabályai

Felvétel az első osztályba

A Waldorf-iskola nem kötelező felvételt biztosító iskola. Az induló osztályok létszáma az iskola körülményeitől függ. Általánosságban elmondható, hogy a Waldorf-pedagógia támogatja a magasabb, 26–30 fős osztálylétszámok kialakítását. Az első osztályos gyermekek felvételekor fontos szempont az iskolaérettség. Ennek megállapításában a belső felvételi rendszer és a hatályos jogszabály szerint járunk el. A tanulókat alapesetben életkoruknak, képességeiknek, adottságaiknak megfelelően soroljuk osztályba. Jelentkezéskor a szülők részéről feltétel az ismertető előadásainkon való részvétel, valamint a részletes jelentkezési lap kitöltése, amelyben gyermekük élettörténetét ismertetik. A szülőkkel szemben nagyon komoly elvárás az iskola pedagógiai céljaival való egyetértés és azok támogatása, valamint az iskola életében való aktív részvétel. Ezekről a szülőkkel folytatott ismerkedő beszélgetésen tájékozódunk. A gyermeknél a szociális, gondolkodási és mozgásbeli fejlettséget figyeljük meg egy játékos felvételi keretében.

Átjelentkezés, átvétel

Az átjelentkezés, átvétel eljárásrendjét részletesen meghatározza az iskola SZMSZ-e.

A célunk az, hogy egységes intézményként a gyermekek fejlődését első osztálytól (sőt már az óvodától) támogassuk, kísérjük, egészen az érettségiig (13. évfolyam), de az osztályok az évek során fogadnak új diákokat is. Az osztálytanító ilyenkor fokozott gondossággal, mérlegeléssel, felelősséggel teremti meg a jelentkező gyermek osztályközösségbe történő beilleszkedésének a lehetőségét. Fontosnak tartjuk, hogy a meglévő osztályközösséget is figyelembe véve döntsünk egy új gyermek

fogadásáról. (Szerencsésebb, ha alacsonyabb osztályfokon lép be új tanuló az osztályba, ekkor nagyobb eséllyel tud sikeresen beilleszkedni az új közösségbe és az új iskolai életbe.)

A jelentkező családokkal az osztálytanító akár több alkalommal is beszélget, segítve őket abban, hogy döntésük megalapozott, tudatos legyen. Az osztálytanító és az Extra Lesson-tanár előzetesen találkozik a gyermekkel. Kéri a szülőktől a jelentkezési lap kitöltését, az anamnézist (az érkezés előtti életút a gyermekvállalás időszakától), és – ha van ilyen, akkor – a szakhatóság szakértői véleményét. Mindezek ismeretében és a beszélgetések tapasztalatai alapján kilátásba helyezhet egy vendégphetet az adott osztályban, ami alatt ő és szaktanár kollégái figyelemmel kísérik a gyermek és az osztályközösség viszonyának alakulását. Ezt követően az osztálytanító konzultál a szaktanárokkal és a fejlesztő pedagógussal, majd döntést hoz mindannyiuk tapasztalatára támaszkodva, a tanári kollégiummal egyetértésben a gyermek felvételéről, és tájékoztatja az adott osztályközösség szülőit.

Iskolánkban nem gyakorlat a különbözeti vizsga. Az átjelentkező gyermeket a fejlesztő pedagógus, az osztálytanító és a szaktanárok meglátásait figyelembe véve szükség esetén egyéni megoldásokkal, kísérelssel segítjük. Szaktárgyi lemaradás, különbözet esetén a szülő feladata az előzetesen egyeztetett módon történő felzárkóztatás a megbeszélte türelmi idő végére. Iskolai egyéni fejlesztésre az átjelentkezett tanulók esetében csak kivételes esetben kerül sor.

b) A tanulmányok alatti vizsgák tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményei

Iskolánkban nincsenek év közbeni, vagy év végi vizsgák a jogszabály előírta speciális eseteket kivéve. A 8. osztályban készítenő éves munka művészeti része felel meg az alapfokú művészeti képzés lezárását jelentő művészeti alapvizsgának.

c) Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos iskolai terv

A 7. évfolyam természetrajz és biológia témakörénél a 4. és 5. évfolyamban már középpontba állított emberi lény tudatos hangsúlyt kap. Mindez egy összetett egészségtan epocha keretein belül bontakozik ki. Az életkori pillanat ekkor nyitott még, a gyermeki fejlődés e pontján még él a „mi a jó nekünk” egészséges ösztöne. Sok témakört érint az epocha: érzékelés, légzés, keringés, táplálkozás... Mindezek a gyermek adott életvitelére, tapasztalataira, életmódjára fókuszálva jelennek meg. Anatómiai szintű valódi mélységeket 10. osztályfokon kapnak a diákok. Az elsősegély megjelenése ezért részletességében szintén ezen az évfolyamon javasolt, de a 7. osztályban a tartalmak miatt lehetőség nyílik egy bevezető jellegű, általános elsősegély-nyújtási alapismeretekkel foglalkozó bemutató megszervezésére és lebonyolítására. Fontos hangsúlyozni, hogy ez nagy körültekintéssel történhet csak, figyelembe véve az adott osztály beállítódását, érettségét.

Annak megfelelően, hogy az osztály életében milyen ívek voltak jelen a korábbi években, megjelenhetnek vendégelőadók és tartalmak.

Például:

- enyhe roszszullétek esetén milyen folyamat zajlik a szervezetben, milyen tünetekre lehet figyelni, mit lehet tenni

- sérülések ellátásának alapszintű megismerése (elsősorban vérzések és sebek, mert a keringéshez köthetők)

A csonttan 8. osztályban időszerű, így a csontok sérüléseire és azok rögzítésére itt érdemes kitérni csak.

- orvosok meghívása nagy hatással van a gyerekekre, pl. a keringéshez egy szívspecialista óriási élmény

- elsősegélynyújtáshoz is hívunk lehetőség szerint szakembert a folyamatosan változó és frissülő technikák miatt, de az újraélesztés menetéhez is elengedhetetlen, mind szakmailag, mind a gyakorlati elsajátítás eszközei miatt (kapcsolható a légzés-keringés témakörhöz)

- vízimentéssel is foglalkozhatnak bevezető szinten, ha rendszeresen jártak úszni és különböző nehézségi szintekkel már találkoztak ezen a terepen (úszásnemek ismerete, ruhában úszás...)

d) A tanulóknak az intézményi döntési folyamatokban való részvételi jogai, ezek gyakorlásának rendje

Pedagógiánk alapvetően figyelembe veszi a gyereket. Az osztálytanító minden esetben jelzi osztálya esetleges kívánságait, képviseli az érdekeiket a konferencia előtt. A reggeli beszélgető kör, magasabb évfolyamokban az osztályóra is, jó terepe lehet az ezekről való párbeszédnek, együttgondolkodásnak, az együttélési szabályok lefektetésének – természetesen az adott életkorhoz igazítva.

Az osztálytanítón kívül a tanulók problémáikkal fordulhatnak az iskola-képviselőhöz, ill. a mindenkori gyermekvédelmi felelősökhöz (akiknek a személyéről év elején az osztálytanító, ill. az iskolai hirdetőtábla ad tájékoztatást).

Diákönkormányzat működését csak az ítélőképesség megszületése után tartjuk pedagógiailag megalapozottnak. A felső tagozatban meg is jelenik ennek intézményesített formája.

e) A szülő, a tanuló, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái; a tanulók, szülők/gondviselők értesítésével kapcsolatos szabályok

Pedagógusok és tanulók kapcsolattartása

A tanulók napi személyes kapcsolatban állnak az Iskola pedagógusaival, kiemelten osztálytanítójukkal, osztálykísérőjükkel. Egyéni haladásukról osztálytanítójuktól és szaktanáraiktól a Waldorf-pedagógia elveinek megfelelő folyamatos szóbeli visszajelzést és írásbeli tájékoztatást kapnak. Az osztályt és az Iskolát érintő kérdésekről elsősorban az osztálytanítók, osztálykísérők adnak tájékoztatást, továbbá az iskolai hirdetőtáblán is megjelennek a tanulóknak vagy a tanulóknak is szóló közlemények.

A tanulók kérdéseiket, véleményüket, javaslataikat szóban vagy írásban, egyénileg vagy megbízottak útján jelezhetik a Tanári Kollégiumnak. Sérelem esetén a tanuló a szaktanáraihoz, osztálytanítójához, az iskolavezetéshez, a gyermek- és ifjúságvédelmi felelőshöz fordulhat.

Szülőkkel való kapcsolattartás

A szülőkkel való kapcsolattartás a Waldorf-iskola kiemelten fontos területe, amelynek kialakításáért és gondozásáért a Tanári Kollégium egésze felelősséggel tartozik.

A szülői esteken a szülők és pedagógusok együttgondolkodva teremtik meg iskolánk közös szellemi fejlődésének alapjait. Ezek az osztályonként 4-6 hetes gyakorisággal ismétlődő alkalmakon nemcsak az iskolában történekről számolunk be, hanem közös szellemi munka is folyik.

A szülő gyermeke iskolai életéről, tanulmányairól rendszeres visszajelzést kap. Az osztálytanító és a szaktanárok a szülőkkel rendszeres kapcsolatban állnak (szülői estek, programok, szülői beszélgetések vagy fogadóórák révén), így tájékoztatást tudnak adni az osztály általános fejlődéséről és a tanulók egyéni haladásáról. A pedagógusok igény esetén a meghirdetett alkalmakon kívül is a szülők rendelkezésére állnak. A szaktanárok az osztálytanítón vagy a titkárságon keresztül érhetők el.

Félévkor írásbeli tájékoztatást kapnak a szülők a tantárgy előmeneteléről, és szóbeli értékelést a személyes félévi beszélgetésen. Év végén minden tanuló szöveges értékelést, bizonyítványt kap. Az év végi értékelésben első helyen a bizonyítványvers áll, amely személyesen a gyermeknek szól. Ezt követően a szülők részletes tájékoztatást kapnak a tanuló általános fejlődéséről és az egyes tantárgyakban való elmélyültségéről.

A félévi és év végi bizonyítványt a tanulók 6. osztálytól maguk is olvashatják. Az év végi bizonyítványt a következő tanév kezdetekor, szeptember első hetében le kell adni az Iskolában.

Az osztályokban folyó munkába betekintést nyújtanak az osztálybemutatók, a drámanap, a szakköri zenei bemutatók.

Pedagógiánk ismertetésére érdeklődő szülőknek jó alkalom a Kóstoló pedagógiai előadásokkal, módszertani bemutatókkal, amely a jövő évi elsősök szüleit célozza, de mindenki számára nyitott. Külön lehetőség az iskola és szülők együttműködésének ápolására, pedagógiai kérdésekben való együttgondolkodásra szolgáló CSISZSZ (Csillagösvény Iskola Szülői Szombatok) programsorozat.

Kedvelt találkozási pont a szülői közösség aktív részvételével megszervezett hagyományos Adventi bazár, illetve az egyéb alkalmakkor – évkezdéskor, pünkösöd körül – megrendezett közösségi napok.

Külső kapcsolatok

Az intézmény külső partnereivel való kapcsolattartás módját az iskola SzMSZ-e tartalmazza.

Az ország többi Waldorf-iskolájával való kapcsolattartást szolgálják tanárok részére a tanári műhelyek, közös továbbképzések; a Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház kínálja lehetőségek, fórumok, rendezvények. Tanulóinknak kapcsolódási pont más Waldorf-iskolák tanulóival a Waldorf-olimpia (5. o.), a Partizán Kupa (6. o.), a Hétpróba (7. o.), ill. a lehetőségek függvényében a 6–8. osztályosoknak a biokertészeti gyakorlatok.

A helyi tanterv azon – kiegészítő – részei, melyek nem szerepelnek a Waldorf-kerettantervben:

a) *Az otthoni, napközis, tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai*

Alapelvek: A házi feladatok, napközis, tanulószobai feladatok lelkesedéssel kell, hogy eltöltsék a gyermeket. A feladatok kidolgozásában a pedagógusok szem előtt tartják az életkori sajátosságokat. A tanulás kiemelkedően én-tevékenység. Az önálló tanulás egy bizonyos életkor után válik lehetővé. Az 1–2. évfolyamon nincs házi feladat, tanulószobai felkészülés. Mivel az első két évfolyam célja a közösség megalapozása, az egység megteremtése, a gyermek fokozatos átvezetése az iskola világába, ezért a napközis foglalkozások a szabad játéknak adnak teret. 3–4. évfolyamon a tanulók olyan feladatokat kapnak, melyeket jól begyakoroltak, kevés önállóságot igényelnek. A már meglévő ismeretek elmélyítése, gyakorlása a cél. A napköziben ehhez több segítséget kaphatnak a pedagógusoktól.

Középtagozaton az önállóságra építünk. A tanulók olyan feladatokban mélyülnek el, melyek elvégzéséhez saját tudásukat alkalmazva jutnak el. Az egyik legfőbb cél a tudásuk alkalmazása, melyre a tanulószoba keretei közt, illetve az otthoni önálló munka során van lehetőség.

b) *Az írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások, számonkérések rendje*

Alapvető célunk: az életkori sajátosságokhoz rendelt képességfejlesztés, személyiségfejlesztés, szocializáció és értékközvetítés. A Waldorf-pedagógia elhatárolódott az általános vizsgakultúrától. Az intézményben az együttműködést és az érdeklődést helyezük előtérbe. A verseny helyett mi a közös munkát ápoljuk, a szelekció helyett pedig az egységet. Az értékelési szempontok az adott életkorok sajátosságai köré épülnek. Az értékelés szeretetteljes, elfogulatlan érdeklődésen alapszik. Az értékelés folyamatorientált. A szóbeli és szöveges értékelés lehetőséget biztosít arra, hogy a gyermek visszajelzést kapjon, hogy hol tart az adott folyamatokban. Iránymutatás fogalmazódik meg benne.

Az ellenőrzés teljes mértékben a tanulók életkori sajátosságaikhoz igazodik, ezért osztályfokokonként eltérő. Kiemelt célként kezeljük a kreativitásfejlesztést, a tapasztalati (gyakorlatorientált) tanítást, a hagyományőrzést, a művészeteket. Az ellenőrzés és értékelés alapja a tananyag feldolgozásának adott életkorhoz igazított célja. Alsó tagozaton a tananyag visszaadása, középtagozaton a tananyag alkalmazása a cél.

Írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások rendje:

1. évfolyam:

- a ritmikus részben hogyan van jelen a gyermek
- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek (a ritmikus rész verseit hogyan mondja együtt a közösséggel)

2. évfolyam:

- a ritmikus részben hogyan van jelen a gyermek
- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka

3. évfolyam:

- a ritmikus részben hogyan van jelen a gyermek
- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka
- önálló szövegalkotás, fogalmazások

4. évfolyam:

- a ritmikus részben hogyan van jelen a gyermek
- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka
- önálló szövegalkotás, fogalmazások
- önálló kiselőadások
- kutatómunka (állattan)

5. évfolyam:

- a ritmikus részben hogyan van jelen a gyermek
- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka
- önálló szövegalkotás, fogalmazások
- önálló kiselőadások
- kutatómunka
- folyamatok megfigyelése (növénymegfigyelés)
- olvasónapló

6. évfolyam:

- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka
- önálló szövegalkotás, fogalmazások
- önálló kiselőadások
- kutatómunka
- önálló tanulás képessége
- folyamatok megfigyelése, nyomon követése (fizika)
- kreativitás
- olvasónapló

7. évfolyam:

- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka
- önálló szövegalkotás, fogalmazások
- önálló kiselőadások
- kutatómunka
- önálló tanulás képessége
- folyamatok megfigyelése, nyomon követése (fizika és kémia)
- kreativitás
- olvasónapló

8. évfolyam:

- hogyan kapcsolódik a közösséghez
- képességeinek fejlődési útja
- a művészeti tevékenységek produktumai
- memoriterek
- memoriterek idegen nyelven
- füzetmunka
- önálló szövegalkotás, fogalmazások
- önálló kiselőadások
- kutatómunka
- önálló tanulás képessége
- folyamatok megfigyelése, nyomon követése (fizika és kémia)
- kreativitás
- éves munka
- olvasónapló

Visszajelzés, ellenőrzés módjai:

Az intézményben szöveges és szóbeli értékelési formákat alkalmazunk. Az értékelés alapja a gyermek szellemi-lelki fejlődése. Az értékelés szempontjait az írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások évfolyamokra bontott szempontsora alapján végezzük.

Szöveges értékelés:

A félévi és év végi bizonyítványok szöveges formában jelennek meg. Tantárgyanként külön számolnak be a pedagógusok. Egy általános tananyagleírás után egyéni visszajelzést is kapnak a szülők, gyerekek. Az osztálytanítók külön jellemzésben adnak visszajelzést a gyermek lelki-szellemi fejlődéséről. A bizonyítványok 1–5. évfolyamokon kizárólag a szülőnek szólnak, 6–8. évfolyamig már a tanulóknak is. A tanév során a gyerekek tudáspróbák, füzetmunkák, házi feladatok alapján kapnak szöveges értékelést.

Szóbeli értékelés:

Az első félév lezárásaként a félévi szöveges értesítők mellett a családoknak félévi beszélgetések formájában lehetőségük nyílik betekinteni gyermekük fejlődésébe. Tantárgyanként részletes rálátást kapnak gyermekük lélektani fejlődési útjára, a közösségben betöltött szerepére, az esetleges nehézségekre és erősségekre. Emellett a félévi beszélgetés teret ad a szülőknak arra is, hogy kérdéseikre választ kapjanak gyermekükkel kapcsolatban. A gyermekek is részesülnek szóbeli értékelésben. Ez a fajta visszajelzés része a mindennapi munkának.

c) *A magasabb évfolyamra lépés*

A következő évfolyamra lépés feltételeit mindenkor az adott osztály lehetőségeihez és képességeihez mérjük, maximális mértékben törekedve arra, hogy a tanulók az adott tárgyból elvárt szintet teljesítsék, de figyelembe véve az egyes gyermekek egyéni képességeit. Visszatartás, buktatás iskolánkban nem gyakorlat.

Amikor a gyermek iskolába lép, a fogváltás jelezte iskolaérettség kezdetekor, emberi dolgokat kell közvetítenünk neki, művészi módon. Ösztönös igénye van arra, hogy az akaratán keresztül élhesse meg a dolgokat. Minden gyermeki fejlődés az akaratból indul ki, ezt pedig tevékenységgel lehet táplálni. Ez kezdődik mindjárt az írástanítással, folytatódik a számolással és a művészi tevékenységekkel mint festés, rajzolás, ének-zene, kézimunkázás és mozgás...

A Waldorf-iskola célkitűzése, hogy a kizárólagosan intellektuális tudást a képességek szerinti tudássá változtassa. Ez azt jelenti, hogy valaki valamit létre tud hozni, meg tud csinálni, át tud formálni. A tanterv rendkívül pontosan a gyermekek életkorának megfelelően lett kidolgozva. Mik a pedagógiai céljaink a különböző életkorokban? Hogyan segíthetjük elő minden gyermek fejlődését? Tudunk-e úgy értékelni, hogy azzal elősegítsük a tanulási folyamatot?

A kisebb osztályfokokon az elsődlegesen szükséges képességek: a befogadás képessége, a fogékonyság, nyitottság, a figyelem irányítása, fókusza és fenntartása. Ezek az 1–3. osztály képességei, melyek a következő osztályfokokon válnak összetett képességekké, jártasságokká (motoros irányítás, szem-kéz koordináció, koncentrált figyelem).

A tanév során a fő tárgyakban átélt tananyag és a művészi, kézműves tárgyak gyakorlásával elkészített munkadarabok elkészítése lehetővé teszik a következő osztályfokra lépést. Ide tartozik az idegen nyelvek életkorokra kidolgozott metodikája, azok elsajátításának összetett célja, amiben a haladás egyénenként változó. Az olvasási készség képessé teszi a gyermeket, hogy irodalmi művekkel foglalkozzon. Az íráskészség képessé teszi írásművek megalkotására.

A Waldorf-nevelés központi célja az, hogy elősegítse azon képességek megszerzését, melyekre az individuumnak az élethosszig tartó tanuláshoz szüksége van. Ennek a központi célnak az eléréséhez a tanulók egyéni fejlődési ütemben jutnak el.

d) *Az iskola által alkalmazott szöveges értékelés érdemjegyre, osztályzatra való átváltásának szabályai*

Fontos pedagógiai alapelvünk, hogy a különböző képességű gyerekek egy osztályban nevelődjenek. Nem fogjuk vissza a tehetségeket, de nem hagyjuk el a valamiért gyenge vagy már lemaradó, leszakadó gyerekeket sem. Buktatás nincs.

A tantárgyakat, bizonyos értelemben eszközként használjuk fel a tanítási-tanulási folyamatban, hogy az az ember testi-lelki erőit megfelelő módon indítsák fejlődésnek. Vagyis az adott tudásanyagot minden időben a gyerekek képességeinek fejlesztésére használjuk fel. (Vö. GA294, Bevez.)

A Waldorf-iskolák, így a mi iskolánk pedagógiai szakmódszertanának alapvető visszajelzési, értékelési formája is a szóbeli és szöveges értékelés (év közbeni szóbeli és írásbeli visszajelzések, értékelések, év végi szöveges bizonyítvány, bizonyítványvers), mely nagymértékben támogatja a differenciálás elvét, vagyis hogy az egyes gyerekek fejlődését, előrehaladását nem másokhoz, hanem csakis önmagukhoz mérjük. „Tapasztalataink szerint a gyerekek később – ha előbb nem, a kamaszkor fordulója után – behozzák azt, amiben itt vagy ott lemaradtak.” (Vekerdy Tamás)

A Waldorf-iskolákban ezt a szemléletet, pedagógiai értéket támogatja az osztálytanítói rendszer is, melynek lényege, hogy ugyanaz a tanító kíséri a gyereket éveken, jelen esetben nyolc éven keresztül, megismeri az erősségeit, gyengeségeit, és segíti abban, hogy amit az egyik évben még nem sikerült elsajátítania, azt a következő évek valamelyikében majd elsajátítja. Így tanárként azt látjuk, azt tartjuk szem előtt, amivé a gyermek válhat. A gyermek fejlődését minden esetben önmagához mérjük.

Így a gyerekek év végi bizonyítványa is olyan, mintha egy kis életrajz lenne, melyben a gyerekeket, éves munkájukat (vagy leginkább sokéves munkájukat), fejlődésüket önmagukhoz képest értékeljük, így adunk erről visszajelzést. Az év végi bizonyítvány „szíve” az ún. bizonyítványvers, egy olyan életjelmondat, ami a gyermeknek következő évben, az előzőekkel összhangban a kísérőjévé válik. (Vö. GA303, GA305, GA311/7.f.)

A Waldorf-iskola szakmódszertanából és fentebb említett rendszeréből kifolyólag így nyílik arra lehetőség, hogy az érdemjegyi értékelés helyett a szóbeli és szöveges értékelés formáit alkalmazzuk alapvető értékelési formaként az „osztályozás” rendszerére.

Vagyis a gyerekeket, fejlődésüket, képességeiket differenciálva, önmagukhoz képest mérjük, így a Waldorf-pedagógia szöveges, illetve szóbeli értékeléseinek érdemjegyre váltása is ekképpen történik iskolánkban.

e) *Különleges bánásmódot igénylő tanulók*

Iskolánk az SNI-tanulók integrált nevelése-oktatása alapfeladatát is felvállalja az adott fogyatékos típusához és fokához igazodó fejlesztő program alkalmazásával.

A Waldorf-pedagógia tiszteletben tartja az individuum fejlődéshez való jogát, függetlenül attól, hogy azt szakértői vélemény is megerősíti-e. Ezért a Waldorf-pedagógia a tehetség gondozásához éppen úgy lehetőséget biztosít, mint a nehézségekkel küzdő tanulók fejlesztéséhez. A Waldorf-iskolák szemlélete (részletesen lásd a Waldorf-pedagógia célkitűzései feladata, szemlélete fejezetben) tükrözi az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, a 2003/CXXV törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség biztosításáról valamint a Nemzeti Köznevelési Törvény irányelveit. Emellett a sajátos nevelési igényű tanulók (továbbiakban SNI-tanulók) nevelési-oktatási folyamatában a Waldorf-iskolák a 110/2012-es kormányrendelet 1. melléklet 12.1 pontja szerinti alapelveket követik:

A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nemzeti Alaptantervben meghatározott egységes fejlesztési feladatokat veszik alapul. A nevelési-oktatási folyamatot a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva elsősorban a következő elvek szerint szervezik meg:

– a feladatok megvalósításához hosszabb időszavakat, tágabb kereteket jelölnek meg ott, ahol erre szükség van;

– az egyéni képességstruktúrára tekintettel igény szerint sajátos, a fogyatékosággal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket alakítanak ki és teljesíttetnek;

– szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának lehetőségét építik be a nevelés, oktatás folyamatába;

– az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogatják a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; a különböző fogyatékkal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve (2020) és a vizsgaszabályzatok eligazításai alapján határoznak.

A Waldorf-iskola a különleges bánásmódot igénylő tanulók (Beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséget mutató tanulók, továbbiakban BTMN; a sajátos nevelési igényű tanulók, továbbiakban SNI; a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, továbbiakban HH, HHH) ellátásában nem a deficitorientált orvosi modellt, hanem a korszerű tanulás és részvétel orientált szociális modellt és a szalutogenezis (részletesen lásd a Waldorf-pedagógia célkitűzései feladata, szemlélete fejezetben) elvét veszi alapul. Ennek megfelelően arra törekszik, hogy az adott osztálytanító képzettségének és tapasztalatának, valamint az iskolában rendelkezésre álló fejlesztőpedagógusi/gyógypedagógusi kapacitás mértékének és tapasztalatának megfelelően egy-egy osztályban, csak az adott életkori populációban jellemző arányban vállaljon felelősséget különleges bánásmódot igénylő tanulókért. Ez a BTMN tanulók esetében kb. 13-15%, az SNI-tanulók esetében kb. 5-7%.

Ezen keretek között a Waldorf-pedagógia tanítási-nevelési céljaival, szemléletével összhangban minden Waldorf-iskola segíti a BTMN tanulókat. Az ellátás pedagógiai feltételeit (lásd BTMN alfejezet) minden Waldorf-iskola köteles megteremteni. Azonban a Waldorf-iskolák nem automatikusan integráló iskolák. A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók befogadásához az inkluzív nevelést célul tűző Waldorf-iskolák önállóan teremtik a megfelelő környezeti, személyi és módszertani feltételeket (lásd alább SNI alfejezet).

A Waldorf-pedagógia célkitűzései, nevelési-tanítási rendszere a különböző integrációs formák közül természetes módon az inkluzív (befogadó) szemlélethez áll a legközelebb. A Waldorf-pedagógia a tanulási hátrányok kialakulását elsősorban megelőzni kívánja, ezzel párhuzamosan a különböző képességterületeken megnyilvánuló tehetség kibontakozását is elősegíti. A Waldorf-kerettantervben ezt a prevenció folyamatot módszertani sajátosságok és tanulás-tanításszervezési formák is támogatják:

(i) A gyermeki fejlődési-érési folyamatok tiszteletben tartása, ezáltal az életkorspecifikus pedagógiai elv a Waldorf-iskola egész életét áthatja: megjelenik az osztálytermi munkában, a tanórán kívüli nevelési helyzetekben, a tanári kollégium munkájában, valamint a szülőkkel való kapcsolatban.

(ii) A Waldorf-pedagógia felismeri és tiszteletben tartja a tanulók közötti egyéni különbségeket, függetlenül attól, hogy azok miből erednek, és az iskolai élet mely területén jelennek meg.

(iii) Elkötelezett abban, hogy felismerje a tanulásban és a szociális életben való részvétel akadályait és mérsékelje azokat.

(iv) Elősegíti, hogy minden tanuló a lehető legnagyobb aktivitással vegyen részt a tanulási folyamatban. Ezt univerzális tervezéssel, differenciált feladatadással és számonkéréssel valamint egyénre szabott szöveges értékeléssel biztosítja.

(v) Fontosnak tartja, hogy az iskola és a szülői ház közösen alakítsa ki a fejlődést, tanulást leginkább támogató környezetet.

(vi) Kompetenciafejlesztésre törekszik, az adott korosztály fejlődési sajátosságait tartja szem előtt, ehhez rendeli a személyes és szociális kompetenciák, a képesség-készségfejlesztés céljait és az aktuális osztályfok tanítási tartalmait.

(vii) A kiegyenlítő, harmonizáló pedagógiai cél érdekében olyan, a reguláris általános iskolák tantervében nem szereplő tantárgyakat alkalmaz, melyek kizárólag képesség-készségfejlesztő jellegűek. Ilyen például a formarajz, az euritmia, a Bothmer-gimnasztika és a játék óra.

(viii) A prevenciót támogatják az olyan tanítás-tanulásszervezési eljárások, mint a közismereti tantárgyak esetében az epochális tanítási ritmus, a készségtárgyak és az idegen nyelvek esetében a heti szakórai ritmus.

(ix) Preventív szemlélete, az alsó szakaszban az alapképességek fejlesztését helyezi előtérbe, ezért az írás-olvasást, valamint a számolást lassabb tempóban, a kettős elvonatkoztatás folyamatát fokozatosan bevezetve sajátítják el a kisdíákok.

(x) Szöveges fejlesztő értékelést alkalmaz, melyben a tanuló önmagához mért fejlődését mutatja be és megjelöli a közeljövőben elérendő célokat is.

(xi) A teljes személyiség fejlesztésére törekszik, nem pusztán az információ jellegű tudás megszerzésére koncentrál, ez segíti a tanulást egy-egy területén gyengébben teljesítő tanuló más területeken való kibontakozását.

(xii) A Waldorf-pedagógia nevelési rendszerével kompatibilis fejlesztő-terápiás eljárásokat alkalmaz a különleges bánásmódot igénylő tanulók fejlesztésére.

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő (BTMN) tanulók ellátása

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel (BTMN) küzdő tanulók diagnosztikus kategóriája valójában inkább átmeneti nehézségeket jelez, mint tartós tanulási vagy beilleszkedési hátrányt. Ennek hátterében állhat érési késés, pszichés ok, betegség, kedvezőtlen környezeti feltételek vagy egyenetlen képességstruktúra. A megfelelő preventív és proaktív szemléletű beavatkozás segítségével a tipikus fejlődési úttól való eltérés mértéke csökkenhet, akár meg is szűnhet egy későbbi életkorban. E mellett a másodlagos pszichés sérülések is megelőzhetőek. A Waldorf iskolák a BTMN-tanulók ellátása során is elsősorban a prevencióra helyezik a hangsúlyt. Ezt a következő négy alappillér együttes alkalmazásával biztosítják:

(i) a fentebb részletezett preventív és proaktív szemléletű Waldorf-tanterv, azon belül is az alsó szakasz sajátosságai, és a speciális készségfejlesztő Waldorf-tantárgyak preventív fejlesztési lehetőségei (Isd. a Waldorf-pedagógia céljai, feladata c. fejezetet),

(ii) az osztálytanító differenciáló és tantárgyi megsegítő, felzárkóztató munkája,

(iii) az állam által is elismert Waldorf-fejlesztő pedagógiai végzettséggel rendelkező fejlesztőpedagógus (Extra Lesson tanár) képesség-készségfejlesztő munkája,

(iv) a Waldorf-pedagógia emberszemléletét követő, vagy ahhoz illeszkedő terápiákban jártas szakember segítsége pszichés vagy emocionális nehézségek esetén.

A prevenció szemléletnek megfelelően a BTMN kezelésében a Waldorf-pedagógia szemléletével illeszkedő Response To Intervention (RTI) modellt alkalmazza. Ennek lényege, hogy a tanító és a szaktanárok, valamint a szülők tapasztalatainak összegzése mellett, a Waldorf-fejlesztőpedagógus által évente elvégzett rövid osztályszűrések segítségével is figyelemmel kíséri a diákok fejlődését, és megszervezi az észlelt nehézségekkel arányos beavatkozást. Nem csak a BTMN diagnózissal rendelkező tanulók ellátásában fontos az osztálytanító és a fejlesztőpedagógus együttműködése. Ez a team-munka az ahhoz vezető folyamatdiagnosztikai úton is döntő jelentőségű. A lehetséges beavatkozások az intenzitás foka szerint a következő lépéseket mutatják:

1. Az osztálytanító a Waldorf-kerettantervnek megfelelő képesség-készségfejlesztő munkát végez, a szenzomotoros, az emocionális és a kognitív készségeket arányosan fejleszti.

2. Amennyiben az osztálytanító fél-egy év múltán észleli, hogy bizonyos tanulók a következetes osztályszintű készségfejlesztés ellenére adottságaiknak nem megfelelő fejlődést mutatnak akár tanulási teljesítményeikben, akár a három említett fejlődési terület valamelyikén, és ezt a szaktanárok, és az osztályszűrés is megerősíti, akkor Waldorf-fejlesztőpedagógus segítségét kéri az univerzális tervezésben.

A fejlesztőpedagógus javaslatot tesz osztályszinten megvalósítható készségfejlesztő feladatok beépítésére, és tanácsot ad a szülőknek az otthoni megsegítéshez.

3. Amennyiben a következősen osztályszinten megvalósított fejlesztő feladatok sem hoznak megfelelő eredményt, az osztálytanító, a szaktanárok vagy a fejlesztő pedagógus kérheti a heti rendszerességgel működő pedagógiai konferenciát, hogy gyermekmegbeszélés formájában tekintsék át az adott diák helyzetét és a segítség lehetőségeit.

4. Az osztálytanító vagy a tanári konferencia kezdeményezésére a Waldorf-iskola szemléletének megfelelő fejlesztőpedagógiai állapotmegismerés, felmérés és iskolaorvosi vélemény eredményeképpen az adott diák szükségleteiknek megfelelően kiscsoportos vagy egyéni fejlesztésben vesznek részt. Ezt az osztálytanító és a fejlesztőpedagógus a szülővel is megbeszéli, és tanácsot ad az otthoni környezet preventív/fejlesztő jellegének erősítésére, az otthoni gyakorlásra.

5. A csoportos fejlesztést szükség szerint a tantárgyi felzárkóztatás területén az osztálytanító, a képesség-készségfejlesztés területén a Waldorf-fejlesztőpedagógus végzi. Az eredményre a fejlesztőpedagógus és az osztálytanító (esetleg szaktanárokkal) közösen legalább félévente rátekinthet, és a szülőt tájékoztatja.

6. Azok a diákok, akik a csoportos fejlesztés hatására sem mutatnak megfelelő haladást, a következő tanévtől egyéni fejlesztőfoglalkozáson is részt vesznek. Ezt az osztálytanító és a fejlesztőpedagógus a szülővel is megbeszéli, és javaslatot ad az otthoni segítségre, gyakorlásra. A fejlesztést szükség szerint a tantárgyi felzárkóztatás területén az osztálytanító, a képesség-készségfejlesztés területén a Waldorf-fejlesztőpedagógus végzi.

7. Azoknak a diákoknak az esetében, akik a megfelelő, következetes, legalább egy évig tartó egyéni fejlesztés hatására sem mutatnak kielégítő fejlődést, és a tanulásban a vártnál jelentősen alacsonyabban teljesítenek, az osztálytanító a fejlesztőpedagógussal és a szülővel való beszélgetés alapján szakértői vizsgálatot kezdeményez.

A folyamat során az osztálytanító a tantárgyi felzárkóztatással, a tanítási tartalmak ismétlésével, kisebb lépésekre bontásával segíti a BTMN-tanulót. A Waldorf-fejlesztőpedagógus saját vizsgálatának és az esetleges szakértői véleményben foglaltaknak megfelelően az egyenetlen képességstruktúra fejlesztésével (a tanuló szükségleteinek megfelelő arányban a pszichomotorium, a szenzoros integráció, a kognitív képességek vagy a nyelvi képességek fejlesztésére fókuszál). E mellett támogatja az osztálytanító differenciáló és felzárkóztató munkáját. A szülő az otthoni nevelési környezet optimális kialakításával és a rendszeres gyakorlási lehetőség biztosításával segíti a pedagógiai fejlesztő-felzárkóztató munkát. A három fél közös munkája, feladatai pedagógiai megállapodásban is rögzíthetők, mely csatlakozhat az iskola és a családi ház szokásos éves pedagógiai megállapodásához.

A Waldorf-iskolák a BTMN-tanulók ellátásában alkalmazzák az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar által kiadott Szakmai Ajánlást (2020) is.

A Waldorf-iskola mint az integráció egy lehetséges színtere

A Waldorf-pedagógia szemlélete támogatja az inkluzív oktatást, az SNI-tanulók befogadó nevelés-tanítását. A Waldorf-pedagógia célja, hogy Waldorf-iskolai elhelyezést biztosíthasson mindazon családok számára, akik ebben a szemléletben szeretnék felnevelni gyermekeiket, függetlenül képességeiktől. Jelenleg a magyar Waldorf-iskoláknak csak egy része képes az inkluzív nevelés feltételeit megteremteni, főként egyes diagnózisokra fókuszálva (pl. egyéb pszichés fejlődési zavar, beszédfogyatékos, mozgási fogyatékos, látási fogyatékos, hallási fogyatékos, autizmus spektrum zavar: magasan funkcionáló tanulók esetén). Ezen SNI-tanulók sérülésspecifikus leírását és a tantervi adaptáció kidolgozásának alapelveit e fejezet végén tüneti képenként külön-külön közöljük. Az alapelvek összefoglalása a Sajátos Nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei (2020) c. dokumentum alapján készült. Más SNI-diagnózisok esetén (pl. enyhe vagy középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók) az inklúziós feltételek alább

részletezett módon való kialakítására ma csak a Waldorf-iskolák kis hányada képes. Így a Waldorf-tanterv ilyen különleges bánásmódot igénylő tanulókra adaptált változatai olyan Waldorf-iskolákban is alkalmazhatóak, melyek különnevelés keretében valósítják meg az SNI-tanulók Waldorf-pedagógia szellemében történő nevelését, tanítását, fejlesztését, rehabilitációját egy hosszabb távú társadalmi integráció reményében. A jelen Waldorf-kerettanterv enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékosok számára létrehozott adaptációja egyaránt figyelembe veszi:

- a sajátos nevelési igényű tanulók nevelési-oktatási folyamatára vonatkozó 110/2012-es kormányrendelet 1. melléklet 12.1 pontja szerinti alapelveket (összefoglalót lsd. a fejezet elején);
- a Waldorf-kerettantervet;
- a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit;
- a Kerettanterv az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára c. dokumentumot;
- a Kerettanterv a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára c. dokumentumot.

Az integráló Waldorf-iskolák esetében a Waldorf-pedagógiai szemlélet és a preventív, kiegyenlítő, harmonizáló pedagógia törekvések önmagukban nem elegendőek az SNI-tanulók nevelési-oktatási és terápiás szükségleteinek kielégítésére. Befogadó iskolává csak akkor válhatnak, hogyha a közösség (tanári kollégium, szülők közössége és a fenntartó együttesen) elkötelezettek annak feltételeit megteremteni, s ezt programként az iskola fejlesztési tervébe ágyazni. Ezek a feltételek az Inklúziós Index (2009) kézikönyvének hazai leírásaival összhangban következő dimenziókban jelennek meg:

- A) Az inkluzív szemlélet kialakítása
- B) Inklúziós programok kidolgozása
- C) Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése

A rendszer alapját az inklúziós szemlélet kialakítása jelenti, mely természetes módon közel áll a Waldorf-pedagógiai emberképéhez. Az inklúziós szemlélet teszi lehetővé, hogy az iskolaközösség mindhárom oldala elfogadja az inkluzív értékeket, majd aktívan támogassa a további lépéseket. Az együttműködésen alapuló kapcsolatok vezetnek a másik két dimenzió megvalósításához. A rendszer következő lényeges eleme az inklúziós programok kidolgozása, ez a tanterv szempontjából a vertikális és horizontális tanterv különböző SNI-szükségletek szerinti inklúziós szempontú átdolgozását, valamint az alkalmazott tanulást segítő eljárások és terápiák programjait tartalmazza. A rendszer harmadik dimenziója az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése, itt jelenik meg a konkrét, napi pedagógiai tervezés szintjén az inklúzió. Ennek megvalósulását a szemlélet és a pedagógiai program is segíti. Ezáltal a pedagógus közösségi és módszertani támogatás révén képes elhárítani a napi pedagógiai munkában felmerülő akadályokat annak érdekében, hogy szükségletei szerint differenciáltan, egyenlő hozzáférést tudjon biztosítani a nevelési, tanulási folyamatokhoz minden tanuló számára.

A továbbiakban a fent vázolt folyamat lépéseinek rövid összefoglalója szerepel. Az itt részletesen ki nem fejtett folyamatok kialakításában és megvalósításában irányadóak A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei c. dokumentum alapvetései.

A.) *Az inkluzív szemlélet kialakítása*

Az inkluzív szemlélet kialakításának célja, hogy biztonságos, elfogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolaközösségben, melyben mindenkit a legjobb teljesítményének alapján értékelnek. Melyben nem csak a tanuló, hanem az őt nevelő család is biztonságos befogadó légkörre és segítségre lel. Cél, hogy közös értékek alakuljanak ki, melyeket az iskolaközösség mind három oldala magáénak vall, s ezek mentén szerveződjön az iskola mindennapi élete. A szemlélet kialakításának első lépése mindenképpen a közösség érzékenyítése az SNI-tanulók el- és befogadására. A szemléletalakítást két szakasza:

- Közösségfejlesztés
- Az inkluzív értékek megteremtése

B.) *Inklúziós programok kidolgozása*

Célja, hogy megtervezze az iskola téri- és infokommunikációs akadálymentesítését, valamint az általános Waldorf-pedagógiai program átdolgozásán és speciális terápiás programok kidolgozásán keresztül valamennyi tanuló számára biztosítsa a tanulási-nevelési folyamatban, valamint a közösségi életben való lehető legteljesebb (akadálymentes) részvétel pedagógiai feltételeit. A dimenzió szakaszai:

- A téri és infokommunikációs akadálymentesítés
- A tanterv átdolgozása
- Tanulást segítő és terápiás programok kidolgozása
- Pedagógusok továbbképzése (osztálytanítók és szaktanárok befogadó nevelésre, differenciálásra való felkészítése)

C.) *Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése*

Célja, hogy az iskola minden tevékenységi színterén (pl. tanórák, szünetek, projektek, ünnepek, kirándulások) minden tanuló aktív részvételét, haladását lehetővé tegyék, és ehhez a rendelkezésre álló tárgyi és személyi forrásokat biztosítsuk. A dimenzió szakaszai:

- A tanulás-tanítás folyamatának szervezése
- Az erőforrások mozgósítása

A Waldorf-kerettanterv SNI-adaptációinak megvalósításához a következő szempontok figyelembe vételét ajánljuk:

(i) Az SNI-tanulók különböző diagnosztikus kategóriái maguk is inkább gyűjtőmegnevezések, ezeken belül igen sokfajta, eltérő képességjellemzővel leírható tüneti kép található. Ezek súlyosságuk szerint is nagy változatosságot mutatnak, és egymástól eltérő megsegítést igényelnek. Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése során szükségessé válik az SNI-tanulók egyes csoportjaira nézve:

- az egyes tantárgyak anyagának, követelményszintjének adaptálása (módosítás, elhagyás, egyszerűsítés, sérülés-specifikus területek megjelenítése);
- megjelölni a készségek-képességek, kompetenciák habilitációs, rehabilitációs célú korrekciójának területeit;
- a nevelés-oktatás és fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére vonatkozó javaslatokat.

Ebben aktívan közreműködik a megfelelő szakos gyógypedagógus, aki az osztálytanítókat és szaktanárokat segíti a tanuló életkorához, aktuális fejlettségi szintjéhez, sérülésspecifikus szükségleteihez illeszkedően meghatározni a tanulási tartalmakat, a tananyag feldolgozását.

(ii) Az SNI-tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs ellátásának megszervezésében szükséges figyelembe venni a diákok között fennálló – egyéni adottságokból és igényekből adódó – különbségeket a következő dimenziókban:

- a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékoság, sajátos nevelési igény által okozott részleges vagy teljes körű módosulását, egyenetlenségeit;
- az iskolai tanuláshoz szükséges képességek kialakulásának sajátos útját, fejlődésének eltérő ütemét, esetleg részleges vagy teljes kiesését, egyenetlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszhetőségét.

Ezáltal a sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól jelentősebb differenciálást, speciális eljárások alkalmazását illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teheti szükségessé, melyek.

(iii) A habilitációs, rehabilitációs tevékenység célja részben sérülésspecifikus (ennek ismérveit külön alfejezetben tárgyaljuk) másrészt közös:

- a sérült, hiányos funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő funkciók bevonásával;
- törekvés a kiegyensúlyozó funkciófejlődésre;
- szükség esetén speciális eszközök elfogadtatása, használatuk tanítása;
- az egyéni sikereket segítő egyéni tulajdonságok, funkciók és személyiség fejlesztése;
- társas beilleszkedés és szociális kompetenciák fejlődésének támogatása;
- tehetséggondozás a kimagasló teljesítmények, képességek mentén.
- A Waldorf-iskolai osztálytanító általában 8 évfolyamra vállalja a diákok nevelését, tanítását, tehát személyes felelőssége is, hogy minden tanuló számára biztosítsa a lehető legteljesebb fejlődést, az alsó és középtagozaton egyaránt. Valamint elérje, hogy befogadó, elfogadó, kölcsönös alkalmazkodást kívánó, a tágabb környezetre is hatással bíró személyi környezetet alakítson ki az osztályban, ahol a különleges bánásmódot igénylő gyermek is elfogadja társait és azok is őt.

(iv) Az SNI-tanulók nevelésének-oktatásának felvállalásakor fontos mérlegelni, hogy az iskola osztálytanítói jelenleg milyen képzettséggel, pedagógiai tapasztalattal és milyen integrációs-inklúziós tapasztalattal rendelkeznek.

(v) A szaktanárok is az osztálytanító segítségével lépnek be ebbe a nevelési-tanítási folyamatba, de a befogadásra való szakmai-módszertani felkészítésük szintén szükséges.

(vi) Fontos mérlegelni, hogy az iskolában dolgozó segítő-terápiás szakemberek és a gyógypedagógus(ok) milyen kapacitással dolgoznak, és mely speciális nevelési igényű diákok nevelésében-oktatásában rendelkeznek képzettséggel és tapasztalatokkal.

(vii) Szükséges létrehozni egy segítő-fejlesztő munkacsoportot mely az iskolában dolgozó segítő-, fejlesztő-, terápiás szakemberekből és az iskolaorvosból áll. A csoport legalább havi rendszerességgel tart megbeszéléseket. Feladata, hogy összehangolja a tanulók különböző, esetleg életkoronként is változó fejlesztési igényeit és segítse az osztálytanítót és a szaktanárokat a diák képességeinek és terhelhetőségének megfelelő tanítási célok és elvárások kialakításában. A fejlesztő-terápiás csoport az SNI-tanuló fejlődését teljes iskolai pályafutása alatt figyelemmel kíséri.

(viii) A különleges bánásmódot igénylő diákok, így az SNI-tanulók eredményes együttnevelése érdekében szükség van a szülők aktív közreműködésére. A fejlesztő-terápiás team aktív tagja a szülő is, rendszeresen egyeztet az osztálytanító mellett a fejlesztő-team tagjaival is.

A Waldorf-iskola az adaptált tanterv elkészítését a megfelelő környezet kialakítását és a befogadó pedagógusok szakmai-módszertani felkészítését követően, évente egyéni fejlesztési és rehabilitációs tervet dolgoz ki minden SNI-tanuló számára. Ennek célját, feladatát, menetét és az elvárható tanulási teljesítményeket az adott tanuló életkori sajátosságainak megfelelően a tipikustól eltérő fejlődésmentre, ezen belül is a diák sajátos képességstruktúrájára, pszichés sajátosságaira, terhelhetőségére tekintettel határozza meg a Waldorf-iskola fejlesztő-terápiás csoportja segítségével és a diák osztálytanítójának közreműködésével a megfelelő szakiránnyal és lehetőség szerint Waldorf-pedagógiai végzettséggel is rendelkező gyógypedagógus. Ezt követően a gyógypedagógus és az osztálytanító konzultál a fejlesztési és tantervi célokról, feladatokról a szülővel. A tanácsadás segítségével a szülő kialakítja a gyermek fejlődésének leginkább megfelelő nevelési környezetet, szokásokat, és segíti az otthoni gyakorlást. A fejlesztési tervet a megfelelő szakiránnyal rendelkező gyógypedagógus és a terapeuták az osztálytanítóval

és a szülővel együttműködve valósítják meg. A Waldorf-tanterv SNI adaptációja és az egyéni fejlesztési terv a sérülés jellemzőinek megfelelően több területre terjed ki:

- (i) az érzékszervi-mozgásos funkciók,
- (ii) a megismerő funkciók,
- (iii) a kommunikációs és nyelvi képességek,
- (iv) a szociális képességek,
- (v) a tanulási képességek és
- (vi) a tanulási teljesítmények szintjére egyaránt.

A sajátos nevelési igényű tanuló segítségével, fejlesztésének, rehabilitációjának és rehabilitációjának dimenziói a Waldorf-pedagógia emberképe alapján:

(i) Az iskola figyelembe veszi a közoktatásban aktuálisan érvényes, az egyes fogyatékosági területekre kidolgozott sérülés-specifikus fejlesztési és rehabilitációs irányelveket.

(ii) Az iskola figyelembe veszi a közoktatásban ma alkalmazott bizonyítékokon alapuló sérülésspecifikus eljárásokat és terápiákat. Biztosítja az ezek végzéséhez megfelelő végzettséggel rendelkező, Waldorf-pedagógiai szempontból is képzett gyógypedagógus-szakembert. A sérülés-specifikus ellátás nemzeti köznevelési törvény által szabályozott szakember-szükségletét a Waldorf-tanterv segédlete tartalmazza.

(iii) A Waldorf-pedagógia emberképével megegyező szemléletű, más, többnyire nem sérülés-specifikus, ugyanakkor a személyiségfejlődés különböző területein ható segítő/fejlesztő/terápiás (zömében nemzetközileg elismert, jogvédelem alatt álló) eljárások bevonásával támogatja a prevenciót, az életminőség javítását és a következményes fejlődési hátrányok leküzdését. A különböző eljárások akkor szolgálják hatékonyan a tanuló fejlődését, ha a fejlesztő-segítő-terápiás szakemberek legalább havi rendszerességgel team-munkában dolgoznak együtt, közösen egyengetve az iskolában tanuló sajátos nevelési szükségletű diákok életútját. Az alábbi eljárások zöme egyéni terápiás helyzetben, kisebb része kiscsoportban valósul meg. A Waldorf-iskolákban jelenleg használt, a Waldorf-pedagógia emberképére épülő segítő, fejlesztő, terápiás eljárások:

- o Antropozófus szemléletű komplementer medicina
- o Iskolapszichológiai ellátás
- o Extra Lesson fejlesztőeljárás
- o Gyógyeuritmia
- o Helios vagy Térdinamika-mozgásterápia
- o Kranio-szagrális terápia
- o Ligetszépe meseterápia
- o Művészet- vagy művészeti terápia
- o Ritmikus masszázs
- o Terápiás beszédképzés (Therapeutische Sprachgestaltung)

A fenti fejlesztő/terápiás eljárások leírását a Waldorf-tanterv melléklete tartalmazza.

(iv) A Waldorf-pedagógia preventív szemléletű, kiegyenlítő hatású pedagógia, nagy hangsúlyt fektet az intraperszonális képességstruktúra kiegyenlített fejlődésére. Ezen hatások részletes leírását a tanterv preambuluma tartalmazza. Az SNI-tanulók szempontjából, a szakértői véleményben foglaltaknak megfelelően fejlesztő hatásúnak minősülnek mindazok a főoktatásbeli és szakórai elemek, melyek a szenzomotoros-, szenzoros integrációs fejlődést, a lelki-érzelmi fejlődést, a praktikus intelligencia vagy a

kognitív folyamatok fejlődését szolgálják (az egyes tantárgyak fenti kategóriába sorolását lásd. a preambulumban. Így esetenként a szaktanárok saját tantárgyuk keretében is végeznek kiegészítő fejlesztő/rehabilitációs tevékenységet. Ehhez a kooperatív tanulási technikákat és a differenciálást hívják segítségül.

(v) Waldorf osztálytanító és a diák különleges kapcsolata folytán az eddig említett eljárások egyrészt támogatják az osztálytanítót az SNI-tanulók tanórai szükségleteinek maradéktalan kielégítésében, másrészt maga az osztálytanító végzi a diák tantárgyi megsegítését/felzárkóztatását, hiszen ő ismeri legjobban tanulási stratégiáit, tanulási teljesítményeit, így a tantárgyi felzárkóztatás aktuális céljait, lépéseit is ő határozza meg. A Waldorf-tanterv ehhez biztosítja a gyakorlóórák rendszerét.

A továbbiakban az egyes sérülésspecifikus leírásokban már csak olyan, a fenti általános alapelvekben nem rögzített ajánlásokat, speciális folyamatokat, sajátos igényeket jelenítünk meg, melyek jellemzően az adott diagnosztikus képhez tartoznak.

A sajátos nevelési igényű tanulók diagnosztikus leírása, és a sajátos nevelési, tanulási-tanítási szükségletek rövid összefoglalása

1. *Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanuló*

Ez a köznevelési törvény által használt gyűjtőfogalom több, egymástól független diagnosztikus kategóriát fog össze. Olyan tanulók tartoznak ide, akik súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral küzdenek, ezért iskolai teljesítmények és a viselkedésszabályozás területén a kognitív, emocionális-szociális képességek eltérő fejlődése miatt fokozott pedagógiai, pszichológiai megsegítést, gyógypedagógiai segítséget igényelnek. Diagnosztikus képek szerint az idegrendszeri fejlődési zavarok közül ide tartozik a specifikus tanulási zavar és a figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD). Ezek hátterében minden esetben eltérő idegrendszeri fejlődés mutatható ki, már korai életkortól kezdve. Számos esetben genetikai okokra visszavezethető más esetekben pre-, illetve perinatálisan (magzati korban vagy a születés körüli időszakban) szerzett hátteret találunk. Az egyéb pszichés fejlődési zavar sajátos nevelési igényű tanulóik közé tartoznak még a magatartásszabályozási zavarok, melyek általában nem az eredendően eltérő idegrendszeri fejlődés talaján alakulnak ki, hanem az idegrendszer biológiai sérülékenysége, gyenge adaptációs képessége és a rossz környezeti feltételek, pl. elégtelen bánásmód, tartósan extrém magas stressz eredményeként jönnek létre. A továbbiakban külön-külön is röviden jellemezzük az egyes diagnosztikus képek eltérő sajátosságait.

1.1. *Specifikus tanulási zavarok*

Átlagos, vagy akár átlag feletti értelmi képességek mellett, megfelelő oktatási feltételek ellenére létrejövő, egy-egy kultúrtechnika elsajátításához kötődő speciális zavar, az előfordulási gyakoriság sorrendjében: diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia. Ezek közül több is jelen lehet egyszerre, halmozódásuk fokozott iskolai alulteljesítést jelenthet. A diszlexia az olvasáselsajátítás specifikus zavara, melynek legfőbb tünete, hogy a fonológiai feldolgozás nehézségének következtében a graféma-fonéma egyeztetés nem vagy hiányosan jön létre, az olvasás ezért nem tud automatikussá válni. Ennek folyományaként lassú tempójú és pontatlan olvasást figyelhetünk meg, még a magasabb osztályfokokon is. A diszlexia természetéhez tartozik a diszortográfia, mely evidencia alapú (ahogyan mondjuk, úgy írjuk) helyesírás zavarát jelenti. Ezzel ellentétben az íráskivitelezés, a diszgráfia zavara alapjában véve praxia probléma, megjelenhet akár olvasászavar nélkül is. Jellemzője az írásmozgás tervezésének, szervezésének és kivitelezésének zavara. A diszlexia és a diszgráfia is másodlagosan okozhatja a szövegértés zavarát, mivel az olvasott vagy az írott szöveg nem kielégítő állapota korlátozza a megértést. A diszkalkulia esetében az osztályfoktól jelentősen eltérő matematikai készségekről beszélünk. Ez jelentkezhet a számköri ismeretek, számérzék, szám- és műveleti fogalmak kialakulásában, az alapvető műveletek végzésében és a bázisfunkciók (téri - vizuális rendszer, központi végrehajtó rendszer, munkamemória, beszéd és nyelv, gondolkodási funkciók)

működésében. Ennek következtében nehezített a magasabb szintű matematikai fogalmak elsajátítása, a matematikai ismeretszerzés- és alkalmazás folyamata, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldása.

1.2. *Figyelemhiányos hiperaktivitás zavar*

Jelentkezhet figyelem és/vagy aktivitászavarral, ezek közül a túlmozgás (hiperaktivitás) a leggyakoribb. Társulhat hozzá és impulzivitás is. A hiperaktivitás átlag alatti, átlagos és átlagot meghaladó értelmesség mellett is előfordulhat. A tanulási teljesítményt és a viselkedésszervezést jelentős mértékben befolyásolja, támogatás hiányában romló tendenciát mutató idegrendszeri fejlődési zavar. A mindennapi nevelési, tanulási-tanítási helyzetekben gyakran jelentkezik szétszórtság, feledékenység. A tanuló figyelme könnyen elterelődik. Legnehezebb az egymást követő utasítások megjegyzése, a feladatok megfelelő sorrendjének kialakítása. Gyakori probléma a saját holmik elhagyása, mások félbeszakítása, mérlegelés nélküli, néhol inadekvátnak vagy erőszakosnak tűnő beszéd és cselekvés. Nehéz az önszabályozás és önirányítás, a célorientált cselekvés tervezése, kivitelezése, az érzelmek szabályozása. Mindezek gyakran alulteljesítést eredményeznek az iskolai haladásban is.

1.3. *Magatartásszabályozási zavar*

Ezen összefoglaló név alatt tartjuk számon az impulzuskontroll zavart, melyre jellemző a személyre és/vagy tárgyra, tulajdonra irányuló agresszív, destruktív szóbeli és viselkedéses kitörések jelenléte. A diszruptív (irritált, vitatkozó, bomlasztó viselkedést, és a diszszociális (normasértő, agresszív, megbotránkoztató) viselkedészavarokat.

A magatartásszabályozás zavarával együtt járó problémák súlyosan és tartósan megnehezítik a tanulási helyzetekben való aktív és produktív részvételt, ezáltal jelentős tanulási hátránnyal járnak. Kihatással vannak a társas viselkedésre, interperszonális kapcsolatokra, kommunikációra, a normakövetésre és szabályok betartására.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervező munka során szükséges figyelembe venni, hogy az iskolai oktatás, a pedagógiai, gyógypedagógiai ellátás, valamint az egészségügyi rehabilitáció és rehabilitáció a tanulási- vagy figyelem-, és magatartásszabályozási zavar jellegétől, súlyosságától, a társuló zavarok meglététől, a háttérben lévő sajátos képességmintázat fejlődési lehetőségeitől, mértékétől, dinamikájától függ. A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt jelentőségű, hogy számukra a tananyagot képességekhez mért adaptációval és idői ütemezéssel biztosítsuk. Igyekezzünk megtalálni a számukra legmegfelelőbb tanulás-módszertani elemeket, változatos tanulásszervezési módokkal éljünk. Különösen előnyös az aktív tanulási helyzetet és gyakorlati megvalósítást biztosító projekt munka alkalmazása. A társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének támogatása minden diagnosztikus csoportban kiemelt feladat. Az alsóbb évfolyamokon szintén kiemelt feladat minden diagnosztikus kép szempontjából az olvasást, írást, számolást megalapozó bázisfunkciók, ezen belül is a nyelvi képességek fejlesztése. Segítséget jelent az érthető és követhető idői és téri struktúra, és az átlátható és érthető szabályok kialakítása.

A tanulás támogatása során ügyelünk arra, hogy a tanulók kellő önmegismeréshez, önértékeléshez, és az ezen alapuló önbizalomhoz jussanak. A tanulás iránti motivációt megteremteni és fenntartani szükséges a teljes képzési idő folyamán. A feladatok megoldásához hosszabb időszávot, megfelelő kereteket biztosítunk, a tartalmat az egyéni képességstruktúrához és teherbíráshoz igazítjuk, melyek által elkerüljük a felesleges feszültségnövekedést.

Az olvasászavaroknál fontos cél az olvasás iránti motiváció kialakítása és az olvasóvá nevelés, valamint a képességstruktúrának megfelelő kompenzációs stratégiák és tanulási technikák kialakítása. Ezek mellett a nyelvi készségek folyamatos fejlesztésére törekszünk. Az idegen nyelvben a szóbeliség hangsúlyozása, és az írásbeliséghez kapcsolódó feladatok gondos megválasztása szükséges.

A helyesírás zavara esetén kiemelt és hosszan elhúzódó fejlesztési feladat az evidencia alapú helyesírás kialakítása, a gördülékeny íráskészség elérése. Ezek mellett az önellenőrzés legmegfelelőbb stratégiáinak

kialakítása, ennek segítése érdekében az infokommunikációs technikák tanítása szükséges. Szintén jóval hosszabb időt és következetes kis lépésekben való gyakorlást igényel a helyesírási szabályok és kivételek alkalmazásának bevésése.

Diszgráfia esetén kiemelt feladat az íráskészség lassabb ütemű, sok változatos gyakorlással történő kialakítása, az eszközhasználat lassú és következetes gyakorlása. Az önálló jegyzetelés képességstruktúrához igazodó legjobb módjának kialakítását keressük.

Számolászavar esetén kiemelten fontos a számolás iránti motiváció, igény felkeltése, fenntartása, a matematikai-nyelvi relációk kialakítása, gyakorlása. Minden fogalom kialakítása előtt a tárgyakkal való manipulálás, a heurisztikus ráismerés támogatására törekszünk. Az egyéni képességekhez alakított mnemotechnikák kialakulásának segítjük. A matematikai gondolkodás (divergens és konvergens) és probléma megoldó gondolkodás fejlesztése is fontos feladat. Csakúgy, mint a sorozatalkotás és a szeriális képességek fejlesztése.

Figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar esetén a figyelem- és viselkedésszabályozás egyensúlyának megteremtése a legfontosabb feladat. Igyekezünk a figyelem tartósságát biztosító környezeti feltételek megteremtésére. Módot adunk a túlzott viselkedéses aktivitás veszélytelen és nem zavaró levezetésére. Segítjük az önszervezési képesség, az önkontroll fejlődését. A szociális készségek fejlesztésével segítjük elő a beilleszkedést. A tanulás idői és téri struktúráját a figyelmi állapotnak megfelelően alakítjuk.

Magatartásszabályozási zavar esetén kiemelt feladat a közösségi szabályokhoz alkalmazkodó, szervezett viselkedés kialakítása, a szélsőséges megnyilvánulások leépítése, az önkontroll, az érzelmi egyensúly megteremtése. Legfontosabb az önszabályozás fejlődésének támogatása, a kihívást jelentő viselkedési helyzetek csökkentése és az adaptív viselkedés, szabálykövetés kialakulásának támogatása. Fontos még a társas készségek (pl. érzelemfelismerés, kommunikáció, problémamegoldási és megküzdési képesség) fejlesztése által a társas kapcsolatok létrejöttének elősegítése.

Iskolánkba nem veszünk fel diagnosztizált SNI-tanulókat. Viszont az első iskolai években tapasztaljuk, hogy egyre több olyan gyermek van, akinek sokfajta, eltérő súlyosságú képességjellemzővel leírható tünetei vannak. Ezek gyakran egymástól eltérő megsegítést igényelnek. Így jellemzően BTMN tanulóink vannak. Kevés az SNI-diagnózissal rendelkező tanuló.

Jellemző problémák: figyelemhiányos/hiperaktivitás ADHD, magatartás-szabályozási zavar, számolási zavar (diszkalkulia), írászavar (diszgráfia), olvasászavar (diszlexia), ehhez járulékosan kapcsolódó diszpraxia.

A sajátos nevelési igény típusának és súlyosságának megfelelően a neveléshez és oktatáshoz speciális tantervet készítünk, és – amennyiben szükséges – tankönyvet vagy egyéb segédletet is használ a gyógypedagógus.

A fejlesztési területeket szakértői bizottság határozza meg, ezt vesszük figyelembe az egyéni előrehaladási terv elkészítésénél.

A gyermekek, a családjaik és az osztálytanító munkáját egy terápiás team segíti. Tagjai: megfelelő szakos gyógypedagógus, Extra Lesson tanár, gyógyeuritmista, zeneterapeuta, művészetterapeuta, iskolapszichológus. Szoros együttműködésben dolgoznak az osztálytanítóval és a szaktanárokkal. Ez az SNI-tanulók esetében évekig tartó kísérést jelent.

V. ZÁRADÉK A MÓDOSÍTOTT PEDAGÓGIAI PROGRAM ELFOGADÁSÁRÓL

A Tanári Kollégium a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 12. § (2) bekezdésének kötelező rendelkezése folytán a Nemzeti alaptanterv

módosítása és az oktatásért felelős miniszter által kiadott új kerettantervek alapján felülvizsgálta az iskola pedagógiai programját.

Megállapította, hogy a pedagógiai program alapját képező, 2013-ban alternatív kerettantervként jóváhagyott Waldorf-kerettanterv a NAT 2020-nak és a miniszteri kerettanterveknek nem felel meg. A Magyar Waldorf Szövetség, mint a Waldorf-kerettanterv jogosultjának tájékoztatása szerint a Szövetség elvégezte a Waldorf-kerettanterv felülvizsgálatát és a módosított Nemzeti alaptantervnek, valamint a miniszteri kerettanterveknek megfelelően átdolgozott „A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020” dokumentumot az oktatásért felelős minisztériummal egyeztetve – az alternatív kerettantervek helyébe léptetett egyedi megoldásokra vonatkozó új jogszabályi rendelkezéseknek való megfelelésre is kiterjedően. A Minisztérium az átdolgozott Waldorf-kerettantervet a jogszabályi előírásoknak megfelelőnek találta.

A fentiekre tekintettel a Tanári Kollégium a pedagógiai programot módosította. A pedagógiai programot az átdolgozott Waldorf-kerettanterv 2020 alapján, azzal egyezően készítette el – a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben elvárt, a Waldorf-kerettantervben nem érintett pedagógiai program tartalmak kiegészítő szabályozásával.

A módosítások átvezetése megtörtént, a Tanári Kollégium 2020. április 30-án megtartott ülésén az iskola egységes szerkezetbe foglalt pedagógiai programját elfogadta.

A pedagógiai program módosítására jogszabályváltozás, a Nemzeti alaptanterv változása, és erre tekintettel a Waldorf-kerettanterv átdolgozása adott okot. A módosított pedagógiai program nem tartalmaz olyan rendelkezést, amelyből a fenntartóra többletkötelezettség hárul, ezért a pedagógiai program módosításához a fenntartó egyetértésének beszerzése az Nkt. 26. § (1) bek. alapján nem volt szükséges.

A módosított pedagógiai program alapján egyedi megoldás engedélyezése iránti kérelem benyújtása szükséges az emberi erőforrások miniszteréhez 2020. április 30-ig, tekintettel arra, hogy a pedagógiai program módosítására jogszabály kötelezése alapján került sor, amely esetben az Nkt. 99. § (1) bek. értelmében kezdeményezni kell a Waldorf-kerettanterven alapuló egyedi megoldások engedélyeztetésére irányuló eljárást.